БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, ҚАТЫЖЫНАР!

ШЫН

КПСС-ТИҢ ТЫВА ОБКОМУНУҢ, ҚЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилеттинген.

1952 ноябрь 19 СРЕДА № 224 (2654)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Эвилелинде (1 арын).

ПАРТИИЖИ АМЫДЫРАЛ:

С. Сизенёв.—Қызыл көдээ районнуң партия активиниң хуралы (2 арын).

С. Алеет.— Отчёттуг соңгулда хуралының соонда (2 арын).

Н. Рагулин. — «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң чылгычызы Қыргыс Сарыг-оолдуң мурнакчы дуржулгазы (2 арын).

АКШ-ка соңгулдалар чүнү көргүскенил (2 арын).

Т. Талганчик.— Көдээ (суму) Советтериниң даргаларының семинарларының түннели (3 арын).

В. Лаптев. — Өлүк белеткелиниң планын шевергин күүседир (3 арын).

К. Панферов. — Танды районда кыштаглаашкын (3 арын).

Улус демократиязының чурттарында (4 арын).

Герман айтырыгны тайбың аргабиле шиитпирлээр талазы-биле делегей конференциязының ажылы доозулган (4 арын).

Үрезин уруушкунун болгаш арыглаашкынын дүргедедир

Партияның XIX съездизи сталинчы бешки беш чылда көдээ ажылагый продукциязын улам ыңай көвүдедирин чедип алырының сорулгаларын социалистиг көдээ ажылагыйның мурнунга эң харыысалгалыг сорулга кылдыр салган.

Чер ажылының бүгү культураларының дүжүттүүн дыка бедидер болгаш тараа ажылының продукциязын улам ыңай элбекшидери улуг ужурдузалыг.

Бистиң обласка бо сорулгаларны чедишкинниг шиитпирлээри колхозтарның болгаш совхозтарның шилитинген үрезин фондулары-биле бүрүн хандыртынганындан, агротехниктиг чурум ёзугаар үрезин ажылын экижидеринден, үрезиниң шынарын бедидериниң бүгү хемчеглерин чорутканындан база хамааржыр.

Бистиң области сөөлгү чылдарда үрезин ажылы дыка экижээн. Области чамдык мурнакчы колхозтар эки райончуткан болгаш чурттуң бедик дүжүттүг сортулуг үрезиннериниң хемчээлин көвүдедип, эки шынарлыг үрезиннер-биле боттарын чыл бүрү хандыртынып турар. Ындыг колхозтарның санынга Улуг-Хем районда Киров аттыг, «Свобода труда», Каа-Хемде Ворошилов аттыг, «Октябрь 14 чыл ою», Бии-Хемде «Қызыл тараачын», Кочетов аттыг болгаш өске-даа колхозтар кирер.

Областың хөй-хөй колхозтары агротехниктиг бедик негелделерни шыңгыы сагып, үрезин участоктарының тараазының ажаалгазынче улуг кичээнгей салганындан бо чылын үрезин участоктарындан ортумаа-биле 25—30, центнер кызылтас, 18—25 центнер сула, арбай, чингетараа үрезинин ажаап алган. Ылаңгыя Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук», Жданов аттыг, Улуг-Хем районда Ленин аттыг болгаш өске-даа колхозтар үрезин уруушкунун эрте доозуп, чажар шынарынга чедир арыглап белеткеп турар.

Ындыг болза-даа, үрезин ажылын сайзырадып, колхозтарны, совхозтарны боттарының үрезиннери-биле хандырарының херээнде улуг четпестер бар. Чижээ, Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл, Тес-Хем, Бай-Тайга болгаш өске-даа районнарның чамдык колхозтары боттарының бедик шынарлыг сортулуг үрезиннерин өстүрүп алырынче чогуур кичээнгей салбайн, үрезин участоктарының тарылгазының ажаалдазын, ажаап алыышкынын куду деңнелге чорудуп турар.

Үрезин тарааларның бастырылгазы дыка хожудангай болуп, өл-час, хар адааанда чыдар шак ындыг ажыл-агыйжы эвес чоруктар бар.

Үрезин уруушкунун дооскан турарынын бүгү аргалары бар турбужа ам области үрезин уруушкунуң планы чүгле 60 ажыг хуу күүсетинип турар. Ооң иштинде чамдык районнар, чижээ, Бии-Хем чүгле 18,7 хуу, Тес-Хем 28,4 хуу, Чөөн-Хемчик 40.1 хуу, Танды 46.4 хуу күүседип турар.

Шак мындыг байдал-биле эптежип болбас болгаш доп-дораан шиитпирлиг хемчеглерни алыры партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарындан шуут негетинип турар. Олар үрезин уруушкунунуң ажылын бо үениң эң чугула ажылдарының бирээзи кылдыр көөр ужурлуг.

Чоокку хүннерде үрезин участоктарының тарааларының бастырылгазын доозар, үрезин арыглаарынга МТС-терниң болгаш совхозтарның арыглаар, кургадыр нарын машиналарын ажыглап, үрезинни ажылдап кылырынче бүгү күштерни график ёзугаар дүн-хүн иштинде ажылдаарын организаставышаан, колхозчуларны олче мобилизастаар. Ооң-биле кады үрезиннериин чогуур шыгжалдазын болгаш бүрүн камгалалын хандырар. Үрезинни баксырадыр, төтчеглээр, азы өскээр ажыглаар буруулугларны шыңгыы харыысалгага киирер деп совет чазак болгаш КПСС-тин ТК тодаргай айыткан. Ынчангаш үрезиниң турар черин үрезин шыгжаар тускай саваларга уруп, оон харагалзаазын, контролюн үргүлчүүн херээ болдурарын партия, совет болгаш көдээ ажылагый органнарынга шыңгыызы-биле дааскан.

Ындыг турбужа үрезин уруп чер-лерни өй-шаанда септеп, арыглап аштаар, кургадыр болгаш дезинфексилээр ажылдарже чамдык колхозтарның баштаар черлери кичээнгей салбайн турар. Ылаңгыя Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозта 50 тонна үрезин тарааны черде уургайлап хөмген. Үрезин кадагалалында шын эвес, хоралыг метод-биле эптежип болбас, чогуур хемчеглерни алыр ужурлуг.

1953 чылдың тарылгазының күрүне планын эки шынарлыг күүседиринге колхозтарга, совхозтарга четчир хемчээлдиг эки шынарлыг райончуткан сортулуг үрезиннерни, курлавырларны, шилчилге фондуларын мөөнеп тургузары-биле кады үрезин фондуларын культура, сорт аайы-биле акт ёзугаар колхозтуң склад эргелекчизинге хүлээдип бербишаан, оон харыысалгазын шыңгыырадыр. Районнарның көдээ ажыл-агый килдистериндеи колхозтарда, совхозтарда сортулуг үрезиннериниң шын учёлун тургузуп, үрезиниң туруш байдалын үргүлчү контрольдап, келир чылдың тарылгазынга бүгү агротехниктиг хемчеглерни ёзугаар белеткеп, оон үнүүчелин тодарадып тургузарынче улуг кичээнгейни салыр. Оон-биле кады колхозтар аразынга куду шыкарлыг үрезиннерни сортулуг үрезиннерге орнажып солуштурар болгаш үрезин ажылын бүгү колхозтарга күштелдирип чорударын организастаары чугула.

Үрезин фондуларының белеткелинде ажылдап турар колхозчуларның болгаш механизаторларның ортузунга политика массалыг ажылды күштелдирбейн тургаш чедишкиннерин чедип ап болур деп бодаар болза, ол шын эвес. Көдээниң коммунистеринин болгаш комсомолчуларының хүлээлгези — колхозтар боттарының бедик шынарлыг үрезиннери-биле ей-шаанда хандыртынып алырының улуг ужур-дузалыының дугайында көдээниң ажыл-ишчилеринге тайылбырлап, мурнунга салдынган сорулганы чедишкиннинг шиитпирлээринге социалистиг чарышты калбартыры болур.

Агрономнарның болгаш колхозтар даргаларының хүлээлгези болза, лабораторияга үрезиниң шынарын хынаарынга тараа үрезининиң шилилдезин дүргедедири. Бо ажыл чамдык районнарда кончуг оожум чорутунуп турар. Үрезин фондуларының өзүлдези шалыпкын болган тудум-на көдээ ажыл-агый артельдери тарылга материалдарының шынарын бедидериниң талазы-биле чугула немелде ажылдарны чорудары дүрген болур деп чүвени сактыр херек.

Эки үрезин—бедик дүжүттүн үндезини болур!

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутаттарынга

Область Совединиң ээлчеглиг сески сессиязын 1952 чылдың декабрь 8-те чыылдырарын ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң күүсекчи комитеди область Совединиң депутаттарынга дыннадып тур.

ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ КҮҮСЕКЧИ КОМИТЕДИ.

СССР Совет эвилелинде

Ленинградтың садтары

ЛЕНИНГРАД. Ол черниң кинохроника студиязы «Ленинградты долгандыр садтар» деп чаа хроникаг-документальдыг кинону кылып үндүрген. Ол кинода хоорайның кыдыкы черлеринде чимистиг садтарның дээрбээниң тургустунуп турарын чугаалап турар.

...5 чыл мурнунда «Ручьи» совхозтуң девискээри тулаалыг чер турган. Ам мында яблок үнер ыяш тараан сад өзе берген. Яблок ыяштарын Сталинчы шанналдың лауреады профессор Н. Г. Жучковтуң методу ёзугаар тарып олурткан. Ол сад бодунуң шаа-биле лаборатория болу берген. Садчы-чаартыкчыларның дуржулгазын шиңгээдип алыры-биле хөй-хөй кижилер мында кээп турар. Ленинград чоогунда бодунуң коллективтиг садын тургускан Сталин аттыг металлургия заводунуң хоолай тудугларын ол кино көргүзүп турар. Киров заводтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыттарының сады 30 гектарда чаптылып турар. Ленинградтың 70 бүдүрүлгелери коллективтиг садтарлыг.

Ленинградтың хоорай кылыында садтарында тараан инеккарааның, малинаның, вишняның, черешняның, казылганкадының, сливаның болгаш яблоктуң дүжүдү чыл бүрүде элбекшилдиг болуп турар. Пушкиндеч, Гатчинадан, район сууру Колпинодан, курорт районундан Ленинградче кирген демир оруктуң, шоссе магистральдарның кыдыын дургаар 150 метр калбак хемчээлдиг кылдыр чимистиг садтарның одуруу чаңгылган.

(СЭТА).

—⊙—

Бедик бүдүрүкчүлүг чоруқ дээш

СТАЛИНСК. Кемерово областың Сталин аттыг Кузнецк комбинадының металлургтары бүдүрүлге күчүлерин эн эки ажыглаары дээш туруштуу-биле демисежип турар.

Доменщиктер бедик бүдүрүкчүлүг чорукту чедип ап турар. Олар ноябрьда планда көрдүнген алза чогуур шой эзилдириин эки күүседип турар. Мастерлер Герасимов болгаш Мартыновтуң домна коллективи оон-даа артык көргүзүглүг. Ноябрьның 12 хүннериниң дургузунда олар пландан ажыр 800 тонна шойну эзилдирген.

Мартен цехтеринде эзилдириглерниң үргүлчүлелин кызырары дээш социалистиг чарышты калбарткан. Ам бо үеде он-он каң эзилдирикчилери чүгле дүрген эзилдиреринің аргазы-биле металлды эзилдирип турар. Ол чорук болза, эрткен чылга бодааргa, печканың дөрбелчин метр бүрүзүнден-не 240 килограмм хөй каң эзилдирип алырын ноябрьда болдурган.

Каң эзилдирикчилери Журавский, Лучшев болгаш Булгаков эң бедик бүдүрүкчүлүг чорукту чедип алган. Эрткен чылга бодааргa олар бо чылын эзилдириг бүрүзүнүн үргүлчүлелин сөөлгү үеде ийи ажыг шак кызырган болгаш пландан ажыр муң-муң тонна металлды берген. Ол печканың стахановчу коллективи камнап алган шагының үлүү-биле чүгле ноябрьда онаалдаден ажыр чүс-чүс тонна каңны берген. Ам ол каң эдилдирикчилериниң дуржулгазын өөренип көрүп турар болгаш заводтуң бүгү каң эзилдирикчилериниң ортузунга нептередир.

(СЭТА).

—⊙—

Заводта чимистиг садтар

ГОРЬКИЙ. В. М. Молотов аттыг автозаводта күскү үеде липтер, ясеннер болгаш өске-даа ыяштарны база чадан үнүштерни тарып олуртуру доозулган. Цехтер чанында скверларда вишня ыяштарын болгаш инеккарааның бөлүктерин тарып олурткан. Теплоэлектроцентральдың чанында садта 300 яблок ыяштарын тарып олуртуушкунун кылган. Кузов болгаш херекселдер цехтериниң чоогунда девискээрлерни өске ийи чимистиг садтар шимеп каастаар.

(СЭТА).

Партияның XIX съездизинин материалдарын өөренири Москваның Сталин аттыг автозаводунда калбарган.

Чурукта: агитатор А. М. Семеновтуң № 1 херекселдер цехинде ажылчыннарга съездиниң материалын таныштырып турары.

Чуруу **В. Зуниниин.** СЭТА-ның пресслишези.

Чылдың бүдүрүлге программазын күүсеткен

Партияның XIX съездизинин шиитпирлери-биле болгаш аңаа улуг Сталинның төөгүлүг чугаазы-биле бистин совет кижилер ажылшичи улуг көдүрлүүшкүн-биле таныжып турар. Съездиниң эрткен түннелин танышкан хуралынга Қызылдың сапог мастерскаязының коллективи чаа, улам бедиткен хүлээлгелерни алган.

Ажылда чедишкиннерни быжыглавышаан, улам бедик көргүзүглер дээш демисел ажылчын бүрүзүнүң сеткилин хайныктырып турган. Ажылдың темпизин дүргедедир, продукцияның шынарын экижидер айтыг социалистиг чарышта хүлээлгелериниң кол черин ээлеп турган.

Сапог мастерскаязының коллективи чылдың бүдүрүлге программазын бүдүн чартык ай эрте азы ноябрьның 15-те күүседирин хүлээнген. Сапогчуларның сөзү ажылжиниден карышпайн турар. Бүдүрүкчү күштү бедидер, продукцияның бот-үнезин чиигедир дээш чаңгыс эп-сеткилдиг күш-ажылдың түңнелинде коллектив сорулгазын ноябрь 13-те күүсеткен.

Түннелден илерээни болза, чылдың бүдүрүлге программазы 100,6 хуу, продукцияның бараанныг талазы 121,3 хуу күүсетинген. Ылаңгыя чаа идиктер кылып үндүреринин планын мастерская 110,2 хуу күүсеткен.

Коллективте ажыл-ишке организакчы мурнакчылар улам көвүдеп турар. Ылаңгыя Вяткин, Сафронова, Воронов, Санников, Рощин, Непомнящий олар бо чылдың онаалдаларын шагда күүседипкен, ам 1953 чылдың санында ажылдап турарлар.

Бо чылдың төнчүзүнге чедир бүдүн чартык айның дургузунда күрүнеге пландан ажыр 247,5 муң рубльдиң продукциязын бээри дээш коллектив улам күжениишкинниг ажылдап турар. Ол сорулганың чогуур өөүнде шевергин боттанган турарынга чигзиниг болбас.

Шахтёрларның сөзү ажыл-иштен карышпас

Ада-чурттуң Улуг дайынының кадыг берге үези 1942 чылда Оюн Сенгин Ээрбектиң хөмүр даш шахтазынга ажылдап кирген. Оон казып үндүрүп турары килограмм хөмүр даш бүрүзү Төрээн чурттуң күчү шыдалын быжыглаар, фашистиг эжелекчилерге согуг болурун аныяк шахтёр медерелдиг билип турган.

Оюн Сенгииниң кызымаан баштайгы хүннерден эгелеп-ле коллектив мактап турган. Нормазын удатпаанда 150 хуу бүдүрүп турар апарган. Дараазында чылын ол ийи дапкыр норманы доктаамал кылып, шахтаның дуржулгалыг стахановчу болу берген.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында оон ак-сеткилдиг күш-ажылын Совет чазак үнелээн. Оюн Сенгии «Күш-ажылга шылгарал дээш» деп медальдың эдилекчизи болган. «Эң эки шахтёр дээш» деп демдек-биле шаннаткан.

Партияның XIX съездизинге алдар кылдыр Октябрьның 35 чыл оюнга уткуштур калбарган социалистиг чарышка бүдүрүлде онаалдазын 240 хуу күүседирин хүлээнгеш, шахтёр бодунуң сөзүнге ээ болуп, ол сорулгазын херек кырында 250 хуу күүсеткен.

Оюн Сенгии чүгле бодунуң мергежилин бедидип турар эвес, оон-биле кады кадрлар өстүреринге база улуг кичээнгейни салып турар. Бо аразында Балчый-оол, Кара-оол оларны болгаш оон-даа өскелерни шахтёрнуң мергежилинге өөреткен.

Партияның XIX съездизинин шиитпирлерин, съездиге улуг Сталинның төөгүлүг чугаазын танышкаш, аңаа улам сорук кирген мергежилдиг шахтёр бүдүрүлге программазын 300 хуу күүседирин хүлээнген, улам чүткүлдүг ажылдап турар.

Үш айлар бурунгаар

Авторотаның септелге ажылчыннары болгаш чолаачылары партияның XIX съездизинге алдар кылдыр Октябрьның 35 чыл оюнга уткуштур калбарткан социалистиг чарыжынга бүдүрүлгениң күш-ажыл талазы-биле биче эвес көргүзүглерлиг болуп турар. Септелге ажылчыннарының болгаш чолаачыларның хөй нуруузу чыл планын 9 айларчың дургузунда азы 3 айлар бурунгаар күүсеткен, ам 1953 чылдың санында ажылдап турарлар.

Чолаачы Иван Поминов «ЗИС—150» автомашиназы-биле чылда 65 муң тоннокилометр ажылдаар тургаш, 9 айларның иштинде 95 221 тоннокилометрни маннадып ажылдап, планын 146 хуу күүсеткен. Ол ышкаш стахановчу чолаачы коммунистер Юрий Зюзин, Григорий Татарчук олар боттарының чыл онаалдаларын тус бүрү 130 хуу күүсеткен болгаш 1,6 тонна кывар чүүлдү камнап алгылааннар.

Чүсмунчу чолаачы Геннадий Кожевников «ЗИС—150» автомашиназын ортумак септелге чокка 115 муң километр маннатпышаан, чыл планын 3 айлар бурунгаар 134 хуу күүсеткен, ам 1953 чылдың санында ажылдап турар.

Автобазаның септелге ажылчыныры база-ла эки ажылдап турарлар. Стахановчу Тимохин нарын чүүлдер чазаар талазы-биле мергежилин улам бедитпишаан, нормазын ай санында 246 хуудан кудулатпайн келген. Ол ам 1954 чылдың санында ажылдап турар.

Партияның XIX съездизинин шиитпирлеринге улам сорук кирген коллектив социалистиг чарышты улам калбартып, 2—3 чүсчүлериниң санын өстүрүп турарлар. Оларда Шевченко, Морозов, Петеримов, Глызин ышкаш ажыл-ишке мергежилдиг организаторлар хөй.

Эң аныяк далайда

ЦИМЛЯНСК ПОРТ. Волга-Доннуң пароходствозунуң чүк сөөртүр пароходунуң ажылдакчылары чүс тонна чүк көдүртүр эштикчи кранны Одессадан Цимлянск портта экелген. Ол кранны Азербайджанның далай нефть тывыжының ажылынга ажыглаар.

Цимлянск далайынга 10 балдар чедип турар шуурган болган. Далай чалгывастай бергениниң соонда күчүлүг чүк чүдүрер механизм Волга-Доннуң судно чоруур В. И. Ленин аттыг каналын тавартыр Волгаже баар, оон соонда Каспий далайлап Бакуга чеде бээр.

База бир чүк чүдүрер үш улуг краннар Цимлянск порттуң суунда туруп турар. Оларның ийизи Цимлянскиниң портчулары «Куйбышевгидростройже», бирээзин — «Сталинградгидростройже» чорударынга белеткеп турар.

Волга-Доннуң хемчилери хемге эжиндирилге үезиниң минута бүрүзүн ажыглавышаан, улус ажылагыйының чүктерин хөйү-биле дажыглаарынче чүткүп турар. «Багратион» болгаш «Академик Виноградов» деп пароходтар Цимлянск портта Волганың ыяжының салдарын, «Академик Астафьев» деп пароход Волга кыдыының хоорайларынга херектиг Доннуң кызылтазын чедирип берген.

(СЭТА).

—⊙—

Молдавияда аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелерин механизастааны

КИШИНЕВ. Молдавияның аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери чаа-чаа машиналар-биле болгаш механизмнер-биле хандыртынып турар. Вино кылыр завод чаа техника-биле онза чепсегленип турар. Виноградтың баштайгы ажылдап кылыышкынын механизастаары бо чылын 80 хуу четкен. Чүс-чүс пресстер, насостар, дуглакчы чартык автоматтар, чуурунуң болгаш кударының машиналары тургустунган.

Он-он чаа агрегаттарны ногаа болгаш консервы заводтары алган. Ол чорук эрткен чылдаазынга бодааргa оон 7 миллион банка хөй консервыларны ажылдап кылырының аргазын берген.

Хлеб кылыр заводтарда база чаа агрегаттарны тургускан.

Кондитер фабрикаларында, пиво хайындыр, чигир, саржаг кылыр болгаш республиканың аъш-чем үлетпүрүнүң өске-даа бүдүрүлгелеринде он-он болбаазырангай машиналар келген.

Молдавияның аъш-чем индустриязының механизастаашкыны болза, дайын сөөлүндеги беш чылдың сөөлгү чылынга бодааргa продукция бүдүрүп үндүрүүшкүнүн 67.1 хуу улгаттырган.

(СЭТА).

Үнүш чок ховуу шиңгээтинген

АЛМА-АТА. Мурнуу-Казахстан областың Ильичев районунуң колхозтарының хөвең тарыыр шөлдери үнүш чок турган ховуда чаптылган. Үнүш чок черден чаалап алдынган бо черлерде хөвең ажаап алыышкыны дооступ турар. «Қызыл сылдыс», Тельман аттыг болгаш «Депшилге» колхозтар баштайгы дүжүттү ап турар. Гектар бүрүзү 22—26 центнер чиг-хөвенни берген.

Қазахстанның колхозтары болгаш совхозтары үнүш чок турган ховуда чүс муң ажыг гектар черни ажыг лалда киирген. Беш машина экскаватор станциялары оларга улуг дузаламчыны чедирип турар. Бирги чергениң чер кастырар техниказы-биле чепсегленген механизаторлар үнүш чок черлерде каналдарны казып, суг шыгжавырларын тургузуп, малгашталган черлерни кургадып, суггарылга четкизин эде тургузуп турар.

Суггарылгалыг черлериниң шөлүн 30—35 хуу улгаттырарын партияның XIX съездизинин директивалары баш удур көрүп турар. Қазахстанның машина-экскаватор станцияларының механизаторлары ол сорулганы шиитпирлээринге идепкейлиг киржип турар.

(СЭТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Кызыл көдээ районнуң партия активиниң хуралы

Кызылдың көдээ районнуң партия активиниң хуралы болган. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XIX съездизиниң түннелдериниң дугайында илеткелди анаа КПСС-тиң Тыва обкомунуң бюро кежигүнү эш Смирнов кылган.

Хурал болза, районнуң партия организациязының болгаш ажылчы чоннарның бүгү күжүн партияның XIX съездизиниң тургусканы улуг сорулгаларны күүседиринче мобилизастаарының демдээ-биле болуп эрткен.

XIX съезд бодунуң шиитпирлеринге, эш И. В. Сталин бодунуң «ССРЭ-де социализмниң экономнуг проблемалары» деп ажылынга партияның амгы үеде кол сорулгаларын тодаргайлаан, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының оруктарын айыткан дугайын илеткелчи районнуң партия активинге тодаргай таныштырган. Эш Сталинның съездиге чугаалаан чугаазы болза, бүгү депшилгелиг кижи төрелгегенни улустар аразынга тайбың лээш, дайын кыпсыкчыларынга удур демиселче сорук киирген деп эш Смирнов чугаалаан.

Илеткелчи болгаш хуралдың санал берген киржикчилери чаа беш чыл планының талазы-биле партия организацияларының сорулгаларының дугайын тодаргай чугаалап турганнар. Районнуң ажылчы чоннары партияның XIX съездизиниң бүгү совет улус-биле бир дөмей күш-ажылчы эвлчегниң чедиишкиннери-биле уткаанын актив хуралы демдеглээн. Элегестиң хөмүр даш шахтазы чыл планын 123 хуу күүсеткен болгаш бо чылын колхозтар тараанын элбек дүжүдүн алган. Күрүнеге тараа белеткелиниң планын район чогуур хуусаазындан он хонук эрте күүсеткен. Үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының хүрээлени өскен.

Маңаа холбаштыр ажыл-агый, культура тургузуушкунуның хөрээнге партийжи удуртулганың практиказының четпестерин хуралдың киржикчилери чидии-биле шүгүмчүлээн. Районда ажыл-агый адырларының чамдык удуртукчуларының четпес ажылын олар чөптүг шүгүмчүлелге таварыштырганнар.

Партияның XIX съездизиниң материалдарын ажылчы чоннарга ханызы-биле өөредириниң чугулазын районнуң көдээ ажыл-агый килдизиниң эргелекчизи эш Достак-оол онзалап чугаалаан. Бешки беш чыл планының күүселдезин боттандырары организастыг ажылдың деннелин бедидерин, совет хамаатызы кижи бүрүзүнүн эки ажылдаарын негеп турар. Бо талазы-биле бистиң районда четпестер бар. Күску дүжүт ажаап алыышкынының үезинде «Черби», «Победа» колхозтарның даргалары эштер Казанцев, Базыр-оол олар организастыг ажылды кошкатканнар. Ынчангаш, тараа болгаш картофель ажаап алыышкынынга хожудааннар. Районда келир чылдың тарылгазынга үрезин уруушкуну оожум чоруп турар. Сталин аттыг болгаш «10 дугаар улуг хурал» колхозтар хереглетинзе чогуур картофель үрезининиң үүгле 10 хуузун белеткеп алган. Районнуң көдээ ажыл-агый килдизиниң кол агроному эш Бимбин бодунуң хүлээлгезин күүсетпейн турар болгаш үргүлчү арагалаар байдалче шилчээн. Колхоз бүдүрүлгезинге киришпейн турар колхозчулар районда дыка хөй. «Малчын» колхозта эш Матпа чаңгыс-даа трудодень ажылдаваан. Ол хирезинде-ле колхозтуң эки бажыңында бир хөлекчиктиг чурттап олурар. Мындыг янзылыг чалгаалар-биле шиитпирлиг демисел районда чорутунмайн турар—деп эш Достак-оол чидиг шүгүмчүлелди кылган.

Элегес-Аксында школа директору Киим-оол санал берген. Школаларның өөредилге чедиишкиннериниң талазы-биле бистиң район эрткен чылын мурнакчы турган. Бо чылын районнуң чаа эргелекчизи эш Лубошникова школаларның иштики амыдыралынче синнигип кирбейн турарын, районо школаларның хереглелдерин, чогуур үезинде хандырбайн турарын ол шүгүмчүлээн.

КПСС райкомунуң хөрээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи эш Ангырбан колхозчу хөрээженнер ортузунга партийжи политиктиг ажылдарны улам экижидер талазы-биле ажылга районнуң чамдык удуртур ажылдакчылары эки киришпейн турарын шүгүмчүлээн. Хөрээженнер ортузунга ажыл дугайында айтырыгны партия райкомунуң бюрозу чугаалашпайн келген. Райком кежигүннери эштер Селин, Кара-оол олар колхозчу хөрээженнер мурнунга илеткелдер болгаш лекциялар безин номчувайн турарлар.

—Чамдык колхозтарның удуртукчулары күрүнеиниң чугула онаалдазы болур өлүк планын күүседир талазы-биле боттуг хемчеглер албайн турар—деп белеткелдер Министерствозунуң районда төлөөзи эш Черкашин чугаалаан. Маңаа чижек кылдыр «Черби», «Победа» колхозтарның даргалары Казанцев, Базыр-оол оларны ол шүгүмчүлээн. Ол колхозтар тайгаже чаңгыс-даа аңчы чорутпаан.

Актив хуралынга КПСС Тыва обкомунуң секретары эш Анкудинов база олурушкан болгаш районнуң партия организациязының сорулгаларын айыткан бодунуң делгеренгей саналын берген.

Партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарның деннелин улам бедидериниң айтырыгларынче, четпестерни чайладырының сорулгаларынче улуг кичээнгейни актив хуралы угландырган. Анаа шупту 13 кижи санал берген.

С. СИЗЕНЕВ.

Отчёттуг соңгулда хуралының соонда

Бай-Тайга районнуң Көп-Сөөк сумузунда «Победа» колхозтуң партия организациязының отчёт соңгулдалыг хуралы болуп эрткенден бээр 3 ай болган.

Эге организацияның ажылында илерээн четпестерни кыска хуусаада чайладыр хемчеглер талазы-биле коммунистерниң берген саналдары херек кырында багай эвес боттанып турар. Партия организациязының секретары эш Адыг отчёттуг соңгулда хуралдың шиитпириниң күүселдези дээш организастыг ажылды экижиткен.

Эрткен чылын отчёттуг үениң дургузунда партия организациязы чамдык айларда план чок ажылдап турган. Оон ужурунда партия организациязының ниити ажылы чаягаар байдалдыг, таварылга болган хевирлиг чоруп турганын коммунистер отчёттуг соңгулда хуралга шын шүгүмчүлээннер. Ам болза, партия организациязы ай санында планыг ажылдап турар болу берген. Эрткен айның ажыл планының күүселдезин илеткээрин болгаш дараазында айда чорудар ажыл планын амыдыралдың чугула айтырыгларынга дүүшүтүр кылырын коммунистер негеп турар, а партия организациязының секретары эш Адыг ол негелдени практика кырында үлегерлиг күүседирин база чедип алган. Эрткен үш айларның иштинде ажыл планы күүсетинмейн барган таварылга чок болган.

Партия организациязының хуралы ай санында бир, ийи катап болуп турар. Хуралдарның шиитпирлериниң күүселдезин организастаар ажыл экижээн. Партия райкомунуң шиитпирлерин ол эге организация багай эвес күүседип келген.

Коммунистерге партийжи даалга четче бердинген. Оларның күжүн колхоз бүдүрүлгезиниң удуртулгазының харыысалгалыг участоктарында таарыштыр тургускан. Коммунистерден эш Тойбу-Хаа —тудуг бригадиринде, эш Барба—чылгы мал фермазының эргелекчизинде, эш Монгуш-оол—колхоз даргазында ажылдап турар. Колхозтуң хөй-ниити организацияларын баштап турар коммунистер база бар. Коммунист эш Манзырыкчы хөрээженнер организакчызында багай эвес ажылдап турар. Агитколлективтиң 20 агитаторлары доктаамал ажылдап келген.

Коммунистерни колхоз бүдүрүлгезинин аайы-биле таарыштыр тургускан. Ынчангаш, партия бөлүктерин организастаан. Тудуг бригадазында партия бөлүү (организатору эш Лама-Суу) тудугжулар ортузунга агитация-массалыг ажылдарны экижиткен. Ол бригадада солун беседалар болгаш номчулгалар үргүлчү болуп турар. Көскү агитацияны база делгээн. Ылангыя агитхуудус, көргүзүг самбыразы үргүлчү үнүп турар. Хову бригадазында партия бөлүү (организакчызы эш Барба) ол ышкаш эки ажылдап келгенин айтыры чугула.

Бо өөредилге чылында партия чыдыышкынынга белеткелли эге организация эки организастаан. Кичээлдер организастыг эгелээн. Коммунистерден 17 кижи политшколада, 5 кижи эш И. В. Сталинның доңчу биографиязын өөренир бөлүмде. 3 кижи партия төөгүзүнүң доңчу курсун өөренир бөлүмде өөренип турар. Бижикти биче билир болгаш билбес чорукту узуткаар бөлүмнерде культармейжилер Севээн. Борбак олар эки ажылдап турар.

Партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылларны партия организациязының экижиткениниң түннелин колхозтуң ажыл-агый талазы-биле чедип алгаш улуг чедиишкиннери херечилеп турар. Колхоз бо чылын күрүнеге тараа дужаар планын хуусаа бетинде 110 хуу күүсеткен. Мал өстүреричин планы 107 хуу күүсетинген. Колхоз тудуунуң планын 101 хуу чедир күүседип апкан. Күрүнеге дужаар эт, дүк планы ажыр күүсетинген. Келир чылдың часкы тарылгазынга үрезин 107 хуу урдунган.

Күрүне мурнунга онаалдаларны чогуур үезинде күүседир дээш партия организациязы колхозтуң баштаар черинин ажылынга боттуг дузаны көргүзүп келген, оон организакчы болгаш кижизидикчи ажылдары ажыл-агыйжы сорулгалардан хоорулбайн келген.

С. АЛЕЕТ.

Агитаторларның үнү дыңналбас

Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунда партия эге организациязы (секретари эш Тапыян) колхозчалар ортузунга агитас-массалыг ажыл чорударын мырыңай уткан. Ол колхозка дүжүт ажаап алыышкынының үезинде хову бригадазынга лекция, беседа чаңгыс-даа катап болбаан. Партия эге организациязыдан агитаторларны шилип тургузар ужурлуг турбужа, ол ажылды боттандырбайн турар.

Ам үеде бистиң чуртувуста онза солун болуушкуннар болуп турар. Ылаңгыя төрээн коммунистиг партияның XIX съездизи болуп эрткен. Съездиниң материалдарын колхозчуларга таныштырып өөредирин партия эге организациязы багай организастап турар.

Моон соңгаар шиитпирлиг хемчеглерни ап тургаш, колхозчулар ортузунга агитас-массалыг ажылды ыңгыырадыры чугула.

Х. АЛЕКСАНДР.

„Күш-ажылдың хостуу“ колхозтуң чылгычызы Кыргыс Сарыг-оолдуң мурнакчы дуржулгазы

1950—1951 чылдарда колхозтарга, совхозтарга болгаш чылгы мал заводтарынга чылгы мал ажылын хөгжүдериниң ийи чыл планының дугайында ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң боглаш ВКП(б) ТК-ның докталының үнеринге чедир фермаларның чылгы малы бүдүн чыл дургузунда чер одарларын ажыглап турган.

Ийи чыл планының дугайында доктаал-биле танышкаш, Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң баштаар чери дон уксаалыг үрелиг бүдүрүкчү аскырны тып алырын шиитпирлээн. Ол-ла чылын тус черниң төрүүр белерин үрелиг аскыр-биле эдериштирип, а төрүтүнген кулуннарны культурлуг одарга таарыштыр тургузуп тургаш, улуг чылгычы Кыргыс Сарыг-оол эки түннелдерни чедип алган.

Келир чазын эки шыпарлыг кулуннарны алыры-биле эш Сарыг-оол белерниң төрүүр үезин апрель, май айларда болур кылдыр планнааш, эдержилгени чорудуп турар. Ол үеде кулуннуң өзеринге таарымчалыг болгаш оон чем чиринге чедир эки хоолулуг чаа, чымчак өөт үнүп, хуннүн чырык, чылыы улам улгадып турар, а белерниң сүдү көвүдээри-биле оон хоолулуу база бедиир.

Таарымчалыг ажаап дорукгуларга кулуннуң организми шын болгаш дүрген тургустунары-биле кады кыш ажарынга быжыккан, күштүг болур.

Кулуннарны бүдүн чартык харлыында улуу-биле хайгаарап турар, чүге дээрге, ол үеде кулуннарның бүгү тала-биле күштүг өзүүшкүнү болуп турар.

Кулуннарны иезинден чарарының мурнунда эш Сарыг-оол эң баштай иезн-биле кады, оон соонда кулуннуң чаасканандырзынга чоорту 0,5 килограммдан 3,0 килограмм чедир сула чидиртип өөредип турар. Бөдүүн чемни, ылаңгыя эки шынарлыг сигенни хереглээр шаа-биле бир дүне 2—3 катап каап берип, кышкы хүн дургузунда чер одарладып турар, а хат-бораннарда ыжык кажаага ажаап турар болгаш чемгерилгезин база-ла таарыштырып турар.

Кулуннарны иезинден чарар аргаларны практика кырынга өөренмишаан, Сарыг-оол кулунну 3—9 ай чедерге иезинден чарар болгаш өзүмү бичии, шыдал-быразы кошкактарын артырып кааш, сөөлзүреди чарып турар.

Чылгычы бригада кышкы үеде чылгызын одарладыры-биле белеткээн чаа одарже көжерин 4 удаа чорудуп турар. Чазын эрте төрүүр белерден чаш кулун хүлээп алыр тускай черни белеткеп, чугула эмнер, хереселдер-биле хандырып, дүне оларны үргүлчү хайгаарап турар.

Төрүүр белерни, үрелиг аскырларны эдержилгеге белеткээрин кыштагларга чорудуп турар. Июнь айның эгезинден-не одарладып чайлагладыры-биле Хендергеже көжүрүп турар.

Чылгыны одар-биле үзүктел чок хандырар төлээде чылгы мал фермазынга быжыглап берген одарны 5 кезек участокка планнап үскен. Ында малга бээр дусту база белеткээн.

Бүдүрүкчү аскырларны эдержилгеге белеткээрин, эдержилгеге кирзе чогуур белерни шын шилип алырын, аныяк малдарны культурлуг одарлаашкын-биле болгаш чылгы мал ажылынга зооветеринарлыг аргаларны хереглээрин хандырганындан колхоз сөөлгү үш чылда мал бажын чүгле 2 катап хөй өстүрген эвес, харын области үре-уксаалыг чылгы малдың бир улуг фермазын тургускан.

Ам фермада дон породазының бирги класстың 4 аскырлары, тус черниң болгаш дон породалыг 52 төрүүр белери, дон уксаалыг улуг, бичe назылыг 135 аныяк малдар бар. Үрелел фермазында белерниң, аскырларның эдержилге демдеглелин кылып турар журналы бар. Районнуң үрелел дептеринде 30 ажыг белер база аскырлар бижитинген.

Улуг чылгычы Сарыг-оолдуң болгаш бригада кежигүннериниң хөй чылдардагы күш-ажылы үре-түннелдиг болган. Чүл дээрге, областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң чылгы мал ажылының килдизиниң специалистериндеи 1950 чылда төрээн 28 баш аныяк малдарны шинчилээрге: бирги класстан өрү—1, бирги класстың—3, ийиги класстың—6, экижиткен мунуштуг—12 малдар болган, чүгле 6-зы ажылчын мал составынга кирген.

«Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң уксаалыг чылгы мал фермазы 1952 чылда Совет Армияга кончуг эки өстүрген 6 аттты берген болгаш ам-даа фонд аттарны өстүрүп турар. Кончуг эки шынарлыг бүдүрүкчү аскырларны, төрүүр белерниң составын немештирип турар.

Ол колхоз бо чылын 5 баш эки уксаалыг аскырларны областың колхозтарынче садып үндүрген.

Үрелиг чылгы мал ажылының фермазының эки ажылының түннелинде бо чылын колхоз чүс муң ажыг түннүг рубльдин орулгазын алган.

Сарыг-оолдуң бригадазы ажылын чүгле оон-биле болдуруп турар эвес, харын боттары эки шынарлыг сигенни малдың баш санынга-ла 10 центнерни белеткээн болгаш келир чылын сула тарыыр элээн хөй гектар черни белеткеп алганнар.

Чылгы малдың культурлуг одар ажылынга эки көргүзүглери дээш бригаданың кежигүннери эштер К. Сарыг-оол, Д. Багрецов, К. Блинов олар «социалистиг көдээ ажыл-агыйның шылгаракчызы»—деп демдектер-биле шаңнатканнар.

Бригаданың кежигүннери чылгы мал ажылын хөгжүдер, оон уксаалыг породазын дыка экижидер талазы-биле улам-на кызымаккай ажылдап турарлар.

Н. РАГУЛИН.

АКШ-ка соңгулдалар чүнү көргүскенил

Ноябрь 4-те АКШ-ка эвлчеглиг соңгулдалар болган: декабрьда президентиниң соңгулдазын чорудар соңгутурукчуларны соңгаан; ол ышкаш төлээлекчилер палатазының 435 кежигүннери, 35 сенаторлар болгаш элээн хөй штаттарның губернаторлары соңгутурган.

АКШ-та соңгулдалар демократтыг партияның (Трумэнниң партиязының) улуг аштырыышкыны-биле доозулган. Президентиге оон кандидады Стивенсон буурап дүшкен. Ук партия сенатка болгаш төлээлекчилер палатазынга хөй кезии болуп турган чоруун ышкынган. Ол беш черде губернатор албаннарын база оскунган.

Республиканчыларның партиязы тиилеп алган.

Оон кандидады болуп кирген, база бадылаашкыннарның барык-ла хөй кезиин алган генерал Эйзенхауэрниң президентиге соңгудары хандыртынган—531 соңгутурукчуларның иштинден 442 кижи Эйзенхауэр дээш бадылаан. Оон аңгыда республиканчыларның партиязы сенаттың болгаш төлээлекчилер палатазының талазы-биле контрольду боттарында чаалап алган. Адактың сөөлүнде штаттарның (областарының) хөй кезиинде губернаторларның албаннары аная хамааржып турар.

Ынчалза-даа, Трумэниң авантюралыг политиказының, база бирги эвлчегде Кореяда оон өөскүткен дайынының харыысалгазын үүктеп турар демократтыг партияга бүүрелден ойталааш, анаа американнар болза, республиканчы партияны төнчүзүнге чедир эдерининге боттарының беленин бичии-даа илерет-пээн деп чүвени соңгулдаларның түннелдериниң анализи көргүзүп турар. Бир эвес 98 миллион 400 муң соңгукчуларның иштинден чүгле 33 миллион 29308 кижи боттарының бадылаашкыннарын Эйзенхауэрге берген, ынчаарга оон өскези анаа удур бадылаан, азы соңгулдалардан шуут ойталаан деп чүвени барымдаалап алыр болза, АКШ-тың чаа президентизи бадылаар эргелиг америк хамаатыларның чүгле үштүн бир кезииниң ачызында соңгутурган болуп турар-дыр.

Ноябрь 4-теги соңгулдаларның түннелдерин шын үнелеп көөр төлээде, ук соңгулдалар АКШ-ка безин көстүп көрбээн дерзии чоруктун, дүшкүүрелдиң болгаш полицейжи каржы өлүрүкчү чоруктун үезинде эрткен деп чүвени хамыктың мурнунда барымдаалап көөрү чугула.

Швейцарияда «Газетт де Лозанн» деп буржуаз солуннуң тускай корреспондентизи ноябрь 4-те мынча деп дыңнаткан: «Аргажок хоозураан, эң бедик нерви байдалынга четкен Америка бадылаар деп белеткенип турар. Каржы дерзиделдиң, уйгу чок дүнелерниң он ийи неделялары ортумак америк соңгукчуну ийи партияларның кыйгырыгларын оон бажынче ээдередир дуурайлап киирип турар радиокомментаторларның, репортёрларның, политиканнарның канчаар-даа аажок улуг армиязының холдарында ойнаарактар болдурупкан. Нью-Йорктуң холдарында бооларлыг полицейжилери—ол гангстержи ийис-алышкылар — корумчурумну тудуп турар. Федералдыг полиция калчаалыы-биле ажылдап турар.»

Чүгле америк авыяасчыларның амдаа «демократтыг» деп адап болуру ол полицейжи ёзу-чурумун буржуаз журналистиң көргүскен ол боттуг чүүлү тодаргайы-биле чуруп турардыр. Политиктиг болгаш пропагандалыг канчаар-даа аажок улуг аппаратты база оларның чагырыкчыларының бергени чүс-чүс миллион долларларын боттарының холунда тудуп турар монополистиг капиталдың ийи удурланышкак бөлүглениишкиннери соңгулда мурнуу чарыының кампаниязын чорудар аргалыг болуп турда, ол соңгулдаларга демократия дугайында кандыг чугаа туруп болур боор?

Соңгулдаларга тайбыңны болгаш демократияны камгалаарының программазын идип үндүрүп турган депшилгелиг партия үүг болганыл дээрге, бүгү соңгулда кампаниязының дургузунда ол партия реакцияның батышкан күштериниң талазындан хоп-мегелерге болгаш истеп сүрүүшкүнге таваржып келген.

1933 чылдан эгелээш, бодунуң төлээлекчилерин президент сандайынга 20 чылдар иштинде олуртуп келген демократтыг партиядан кандидаттарның буурап дүшкениниң чылдагааннары чогум кандыг болуп турарыл?

Ол буураашкын болза, чазактың демократтыг партияның бүгү иштики болгаш даштыкы политиказының, Трумэниң политиказының ирип буураашкынының дорт уржуу болуп турар.

1948 чылда президент соңгулдаларынга демократтарның тиилеп ап шыдаан ужуру чүл дээрге, тайбын дээш демисежир, ажылчы чоннарның хереглелдерин хандырарынче угланган элээн хөй хемчеглерни боттандырар деп хөй санныг аазаашкыннар-биле оларның программазының долдунган турганы болур. «Мээң бүгү күжениишкиннерим бүгү делегейге тайбынны болгаш маңаа, чурт иштинге бистиң улузувустун чечектелиишкинин болгаш аас-чежиин хандырарынче угланган турар» деп Трумэн 1948 чылда медеглеп турган.

Ол аазаашкыннарны миллион-миллион америк соңгукчулар шынга ап, 1948 чылдың соңгулдаларында боттарының бадылаашкыннарын Трумэнге, демократтарга берген болгаш республиканчыларның ажык реакциялыг болгаш агрессчи программазындан ойталап каапканнар. Ынчалза-даа демократтарның чазаа бодунуң соңгулда мурнуу чарыында аазаашкыннарын күүседир деп бодаваан-даа. АКШ-тың делегейге тергиделин тургузарының херээ дээш, америк миллиардерлериниң болгаш миллионерлериниң улам байырының херээ дээш делегейниң чаа дайынын белеткээрин болгаш өөскүдерин Трумэниң чазаа бодунуң политиказының үндезини кылып алган.

Трумэниң чазааның агрессчи авантюралыг угланыышкыны америк улуска хөй-хөй ядаралдарны болгаш хоозуралдарны таварыштырган. Трумэниң политиказынга таарзынмас чорук АКШ-тың чонунуң калбак кезектеринде улам-на күштелип турар. Оон Кореяда өөскүткен эжелекчи дайынын соксадыр, тайбынның болгаш улустар аразынга тайбың кады ажылдажылганын политиказынче эглир, ажылчы чоннарны хоозурадырының болгаш хамааты хосталгаларны узугаарының политиказын соксадыр деп негелдеглер улам өткүдү-биле чаңгыланып үнүп турган.

Ынчалза-даа, Трумэниң чазаа соңгукчуларның ындыг хөөннерин тооп көөрүн күзевейн барган. Улустарның ортузунда ол хире алдархүндү чок болуп турар дайын болур Кореяда дайынны үргүлчүлээр деп боттарының шиитпирлиниң дугайын демократтарның төлээлекчилери соңгулда кампаниязы чоруп турда безин чагдынмайн-даа медеглеп турганнар. Сентябрьның 30-де Чикагога чүве чугаалап тургаш, Стивенсон мынча дээн: «Кореяда дайын чорудулгаларын бис кайы хире үр үргүлчүлеп болур бис? Чүгле чаңгыс харыы бар-дыр. Бис ону кайы хире херек болдур, ол хире үргүлчүлеп шыдаар бис, база ынчаар кылыр-даа бис». Кореяда хан төгүүшкүниүг дайынны соксадырын аажок сонуургап турар хөй-хөй соңгукчулардан демократтарны Стивенсонуң ындыг байдалдыг туружу аңгылап каапкан.

Кореяда дайын демократтарның болгаш республиканчыларның «ийи партийжи» политиказының уржуу болган болгаш чоокка чедир АКШ-тың күрүне секретарының чөвүлекчизи турган, даштыкы политика талазы-биле республиканчы партияның эң сураглыг «тускай эртемниг» кижизи Джон Фостер Даллес ол дайынны кыпсып үндүреринге онза идепкейлиг болган деп маргыш чок фактыны чүүл-бүрү аргалар-биле чажырбышаан, республиканчыларның партиязы болза, соңгукчуларның хөөннерин барымдаалап, Кореяда дайынның бүгү харыысалгазын Трумэниң кырынче, демократтарның кырынче чуй каар дээш бүгү күштерин салып турганнар.

Соңгулда кампанияларының эгезинде генерал Эйзенхауэр элээн хөй дайынзырак медеглелдерни кылганы билдингир болгай. Оон-биле холбаштыр республиканчы партияның «мээ трестизи» бодунуң канндидалының чугааларының шинчизин үндезини-биле өскерткен, чугаазының аянын өскертип алгаш, Эйзенхауэр дыка хөй чугааларны кылып, ол чугааларынга бодун «корей айтырыгны тайбың арга-биле шиитпирлээриниң» талалакчызы кылдыр көргүзерин оралдажып турган. «Чаа чазактың сорулгазы болза, бүгү америк бажыннарже синнигип кирип турар болгаш биске делегейниң дайынынбиле кыжанып турар ол өлүмнүг чорукту узуткаары» болур деп Эйзенхауэр бодунуң чугааларынга бадыткап эгелээн турган. Бир эвес ону президент кылдыр соңгуп каар болза, Кореяда дайынны «дүрген болгаш хүндүлел-биле» канчаар соксадырыл дээр дугайында айтырыгны ук черинге өөренип көөрү-биле Кореяже доп-дораан чоруптарының дугайын безин Эйзенхауэр бодунуң октябрь 27-де Питтсбургка чугаазынга медеглээн. «Корея дугайында айтырыг Эйзенхауэрниң чугула чоргааралы болур» база ол айтырыг «Стивенсонга 1952 чылдың политиктиг кампаниязының Ватерлоозу болу берип болур» деп Эйзенхауэрниң тактикалыг манёврун тайылбырлавышаан, америк солуннар ыят чогу-биле бижип турганнар.

Ол ындыг болган-даа ынчаш.

Кореяда дайынны өөскүткениниң, бедик өртектеринің болгаш үндүрүглерниң, күрүне аппарадының сандаргайының болгаш сатыныкчы чоруунуң харыысалгазын үүктеп турар кижи кылдыр америк улустуң санаг гурары Трумэнге болгаш оон администрациязынга удур соңгукчуларның бадылааны. Стивенсон дээш бадылаанындан хөй болган. Америк соңгукчу бодунуң бадылаашкыны-биле «Трумэн—Ачесоннуң политиказын ойтур шапкан» деп амгы үеде буржуаз парлалга безин ажыы-биле бижип турар.

(Ноябрь 15-те үнген «Правданың» мурнуку чүүлү).

Совет тургузуг

Көдээ (суму) Советтериниң даргаларының семинарларының түңнели

Область Совединиң күүсекчи комитединиң шиитпирин ёзугааэ октябрь айда Кызыл хоорайга, Кызыл-Мажалыкка, Чадаанага, Шагаан-Арыгга, Самагалдайга көдээ (суму) Советтериниң даргаларының болгаш секретарьларының 5 хонуктуг семинарларын организастап эрттирген. Семинарларга суму Советтериниң удуртур ажылдакчыларының политиктиг билиин болгаш практиктиг ажылга мергежилин бедидерингe чугула ужур-дузалыг мындыг темаларны өөренген:

Партияның XIX съездизиниң 1951—1955 чылдарда ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң беш дугаар беш чыл планының талазы-биле директивалары, партияның өскерткен Уставының дугайы, бүгү делегей байдалы, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң хөрээн удуртур талазы-биле суму Советтериниң сорулгалары, Советтериниң организас-массалыг ажылдарының кол хевирлери болгаш ону боттандырып чорударының аргаларының дугайы.

Ажылдың дуржулгазын солчур сорулга-биле Советтериниң организас-массалыг ажылдарының дугайында семинарларга чамдык суму Советтериниң даргаларының болгаш секретарьларының илеткелдерин дыннап чугаалашкан. 1952 чылдың өйиги кварталында областың көдээ (суму) Советтериниң аразында социалистиг чарыштыг талазы-биле тиилекчи болган Бай-Тайга районнуң Шуй суму Совединиң даргазы эш Чамый социалистиг чарыгты организастап тургусканының байдалын болгаш ону суму Совединиң талазындан канчаар удуртуп турарын семинарның дыңнакчыларынга сонуургадып дыннаткан. Барыын-Хемчик районнуң Ак суму Совединиң даргазы эш Анзы-Доржу, Сүт-Хөл районнуң Хөр-Тайга суму Совединиң даргазы эш Сарыг-оол, Чөөн-Хемчик районнуң Ийме суму Совединиң даргазы эш Шаалый, Эрзин районнуң Эрзин суур Совединиң даргазы эш Чоксум олар Советтериниң организас-массалыг ажылдарының янзы-бүрү нарын арга-хевирлерин эки билип турарлар. Мынчангаш, ол эштериниң семинарларга кылган илеткелдериниң болгаш саналдарының шынары эки болган.

Семинарларның киржикчилери суму Советтериниң ажылында бар турар четпестерни илереткен. Бай-Тайга районнуң Тээли суур Совединиң даргазы эш Балган-оол чоннуң ниити хуралдарын эрттиринин чурумун болгаш ооң ажылчы чоннарны кижизидериниң хөрээнге улуг ужур-дузазын тайылбырлап шыдаваан.

Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суур Совединиң даргазы эш Конзан Советтериниң сессияларын чыылдырарын болгаш сорулгаларын чүгээр тайылбырлап чугаалаан болза-даа, сессияларга шиитпирлээр кол айтырыгларны, аңаа хамаарылгалыг хоолуларны билбес болган.

Аксы-Барлык суму Совединиң даргазы эш Дагбы суму Совединиң сессиязын чыл эгезинден бээр 7 удаа чыылдырган деп кандыг-даа барымдаа чок хоозун медеглел кылган. Аксы-Барлык суму Совединиң сессияларынга чугаалашкан айтырыгларның дугайында шиитпирлер болгаш протоколдар биживейн турарын райкүүскомнуң секретары эш Белекей семинарның дыннакчыларынга бүзүреткен.

Бо бүгү фактылар түнүн дугайын чугаалап турарыл?

Бирээде, чамдык суму Советтериниң даргалары боттарының политиктиг билиин болгаш практиктиг ажылга мергежилин бедидер дээш ажылдавайн турарын;

ийиде, суму Советтериниң удуртур ажылдакчыларының өөредилгезинге болгаш практиктиг ажылчорудулгаларынга райкүүскомнарның талазындан сула дузалажып, тодаргай хемчеглер албайн турарын көргүзүп турар-дыр. Таңды, Бин-Хем, Эрзин, Тес-Хем, Кызылдың көдээ райкүүскомнары область Совединиң күүскомундан организастап чоруткан семинарларынга суму Советтериниң даргаларын болгаш секретарьларын четче чыылдырарын хандырбаанкар. Өвүр, Бай-Тайга районнарындан келген суму Советтериниң даргалары өөредилгеден 1 хонук озалдаан.

Өвүр районнуң Дус-Даг суму Совединиң даргазы эш Комбуй-оол, секретары эш Доржу, Барыын-Хемчик районнуң Шекпээр суму Совединиң даргазының оралакчызы эш Дүрбүү семинарга кээп билиин бедидип алырындан дезе бергеннер. Мындыг кижилер совет эрге-чагырганың удуртур ажылдакчызы—харыысалгалыг хүлээлгезин ажылчы чоннарның мурнунга чедиишкинниг күүседип шыдавастар.

Советтериниң организас-массалыг ажылының база бир кол хевири—Советтериниң сессияларын чыылдырар хуусаазының дугайында РСФСР-ниң Конституциязын каржызы-биле үреп турар фактыларны семинарларның киржикчилери илереткеннер. Кайы-даа районнарның суму Советтериниң хөй кезии сессияларын 10 ай дургузунда 3—4 удаа чыылдырган болуп турар.

Бодунуң ажыл-агыйының хемчээлиниң талазы-биле Чөөн-Хемчик районнуң девискээринде улуг суму—Чыргакы суму Совединиң сессиязын бо чылын үчүле чаңгыс удаа чыылдырган. Суму Советтериниң депутаттарының хөй нуруузу соңгукчуларының мурнунга боттарының отчёттарын бербейн турарлар. Чижээ, Чаа-Хөл районнуң Кара-Тал сумузунуң 25 депутаттарының үчүле үжү отчёдун берген.

Мындыг байдал өске районнарның суму Советтериниде база бар болуп турар.

Чамдык райкүүскомнар суму Советтериниң сессияларының болгаш күүскомнарның хүлээп алган шиитпирлерин өй-шаанда танышпас, кандыг-даа харыы бербейн, аңаа эрттип турарлар. Кошкак негелде тургусканының ужурунда Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем районнарында чамдык суму Советтери сессияларның болгаш күүскомнарның хуралдарының протоколдарын, шиитпирлерин райкүүскомче чоруттайн турар ийикпе, азы чамдыкта протокол, шиитпир биживейн, ынча санныг хуралдар эрттиргеи леп сагыш даап медеглеп турарлар. Бо байдал суму Советтериниң иштики ажылын сандаргай, чурум чок чоруткa чедирип болур.

Суму Советтериниң ажылында четпестерниң болуп турарының база бир чылдагааны болза, райкүүскомнарның талазындан хүн-бүрүүнүң практиктиг дузаламчызын көргүспейн, кошкак негелде салып турарында деп семинарларның киржикчилери чөптүг шүгүмчүлээннер. Бо дугайында Чөөн-Хемчик районнуң Ийме суму Совединиң даргазы эш Шаалыйның чугаалааны болза, — бистиң райкүүскомнуң удуртур ажылдакчылары, эң ылангыя райкүүскомнуң даргалары, секретары сумулар үнүп сургакчылаанда, колдуунда-ла колхозтар конторазындан өскээр барбас, ажыл-агыйның айтырыгларын колхозтар даргаларыбиле сүмележип шиитпирлешпес, суму Совединиң ажылын сонуургап, ооң ажылдакчылары азы депутаттар-биле беседа кылып чугаалашпайн турарлар.

Моон ужурунда суму Совединиң даргалары колхозтарның ажылын эрге-чагырганың хуузу-биле удуртурунуң орнунга, харын колхозтар даргаларынга баштадып, оларның аап-саап даалгаларын күүседип турарлар.

Шекпээр суму Совединиң даргазы эш Дарый-оол «колхоз даргазы эртемниг кижи-дир, ооң ажылын мен удуртуп шыдавас мен» деп райкүүскомнуң даргаларынга медеглээн.

Совет күрүнениң эрге-чагыргазының системазында чер-черниң ажылчы чоннарының депутаттар Советтериниң ролю улуг. Олар ажылчы чоннар-биле тудуш харылзаалыг. Чер-черниң Советтерин дамчыштыр партияның болгаш күрүне эрге-чагыргаларының үстүү органнарының директиваларын амыдырал кылырга боттандырар.

Ажылчы чоннарның чер-черниң депутаттар Советтери боттарының девискээринде бактаап турар ажылагый болгаш культура тургузуушкунунуң хөрээн удуртур. Ооң эргелерин ССРЭ-ниң Конституциязының 97 үүлүнде. Эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Конституцияларында бадыткаан. Моон ужурунда суму Советтериниң ролюн кудуладыр чорук политика талазы-биле шын эвес.

Суму Советтери болза, боттарының девискээринге ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле Совет чазактың директиваларын күүседириниң организакчылары болгаш удуртукчулары болур ужурлуг. Сорулга чүл дээрге, суму Советтериниң удуртур ажылдакчыларының политиктиг билиин болгаш практиктиг ажылга мергежилин бедидерин райкүүскомнар хүн-бүрү кичээнгейинге тургузар ужурлуг.

Ажылдакчыларның билиин бедидеринге дузалыг семинарларны үүгле облкүүскомнуң талазындан эвес, харын райкүүскомнар боттарының инициативазы-биле организастап эрттирер херек. Советтериниң организас-массалыг ажылдарының чедиишкини суму Советтериниң удуртур ажылдакчыларының политиктиг билиниң белеткелинден хамааржыр. Чижээ, суму Совединиң даргазы ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйының бүгү делегей ужур-уткалыг чедиишкиннерин, ол талазы-биле партияның болгаш чазактың директиваларын эки билип албайн чыткаш, сумуда колхоз хөрээн удуртуп чорудары берге. База ол ышкаш Советтериниң организас-массалыг ажылдарының нарын аргаларын, аңаа хамаарылгалыг хоойлуларны билбейн тургаш, депутаттарның, доктаамал комиссиялардың болгаш совет активтериниң ажылдарын чедиишкинниг удуртуп шыдавас.

Т. ТАЛГАНЧИК.

Методтуг катыжылга үргүлчүлеп турар

Өвүр районнуң Саглы, Солчур эге школаларының башкылары бот-боттарының аразынга методтуг арга-дуржулгазын солчуп, ай санында методтуг катыжылгаларны эрттирип турар апарганнар.

Чоокта чаа Солчур эге школазынга ийи дугааргы методтуг катыжылга болуп эрткен. Аңаа ук школаның 4-кү клазының башкызы эш Топуй-оолдуң болгаш 2-ги класстың башкызы эш Дыртый-оолдуң ажык кичээлдеринге олурушканнар.

Ук методтуг катыжылгадан илерээни болза, 4-кү класс башкызы Топуй-оол кичээлди эки белеткелдиг, бедик деннелдиг эрттирип турар деп көрген.

Ынчалза-даа, школага чаа ажылдап эгелээн аныяк башкы эш Дыртый-оолдуң кичээл эрттирип турарында элээн четпестер барын илереткеннер, башкылаашкынның методиказын экижидеринче угланган боттуг сүмелерни башкылар аңаа бергилээннер.

Ам удавас Саглы эге школазынга ийи школа башкыларының үшкү методтуг катыжылгазы болур. Ол методтуг катыжылгага Саглы эге школазының башкыларының кичээлдеринге олуржур болгаш Солчур эге школазында пионер вожатыйы эш Дыртый-оолдуң база Саглы эге школазының интернат эргелекчизи эш Сембиринниң интернатта кижизидилге ажылының талазы-биле информациязын дыннаар.

199 хойдан 240 хураганны доруктуруп алган мен

Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык сумузунда «Большевик» колхоз 1948 чылда организастатынган. Ынчаарда мен колхозтуң хойжузу болуп, 250 санныг хойну хүлээп алган мен. Төрээн колхозумнуң хой малын өстүрер дээш бүгү күжүмнү салыр деп шиитпирлеп алгаш, бо аразында ол хойну 870 баш чедир өстүрген мен. Ылаңгыя сөөлгү ийи чылдың дургузунда хойнуң өзүлдези улуг болган. 1951 чылда төрээн 194 хойдан 195 хураганны, 1952 чылда 199 хойдан 240 хурганны бүрүн доруктуруп алган мен.

Бистиң колхозувустуң амгы байдалында хой мал тургузу азыралче шилчивээн, а одарны колдадып турар. Кыжын хой малга тааржыр даглыг, шаттыг, карарып чыдар мээстерлиг, агылыг, кадар оттуг кыштагларга хоюмну одарладып кыштаар мен. Малды менди чыл ажырар дизе, ооң чайгы семиртилгезин чөп организастаар. Кыжын малдың күш-деңгелин аргызып баксыратпас төлээде, ооң ажаалгазы, азыралы, одарлаашкыны дээш бүгү күжүмнү, арга мергежилимни үндүрүп турар мен. Ылаңгыя кышкы одарны шын ажыглаары кол айтырыгның бирээзи. Күскээр кыжын мал семис турар үеде арай элээн ырак, арга-чарыкы одарларны ажыглаар, кыштың ортан үезинден соңгаар чоок болгаш чүм оттуг, мээс чарыктың одарларын ажыглаар чорук менээ чанчыл болган.

Ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге мээн үндүрген күш-ажылымны колхоз баштаар чер үнелеп көргеш, мени ийи удаа өртектиг үүлдер-биле шаңнаан.

Ам үеде малдың 4 кажааларын септеп, 6 тонна сигенни кыштагларда чедирип алган бис. Ону бир дугаар ээлчегде күзүн төрээн хойларга болгаш хураганнарга бээри-биле белеткээн. Колхозтуң хой мал өстүрер планын чедиишкинниг күүседир дээш кыштың берге үезинде бар турган малдың баш санын менди камгалап алыры, немешкен чаш төлдү бүрүн доруктурары дээш эки ажылдаар мен.

О. СЕНДЕНМАА.

«Большевик» колхозтуң хойжузу.

Өлүк белеткелиниң планын шевергин күүседир

Партияның XIX съездизиниң шиитпирлерин болгаш съездиге улуг Сталинның төөгүлүг чугаазын Тываның 2,5 мун ажыг анчылары бедик көдүрлүүшкүн-биле уткуп, «чымчак алдын» дээш походче үнүпкеннер. Районнарның аттангылаан анчылары бо чылгы сезонда күрүнеге хөй санныг, бедик шынарлыг өлүктү дужаарын хүлээнгеннер.

Тожу районнуң анчылары бо чылын 1100 мун рубльдин, Каа-Хемнии—360 мун рубльдин, Тере-Хөлдүү—330 мун рубльдин өлүүн киирер деп хүлээнгеннер. Олар Төрээн чүртүнүң мурнунга берген сөзүн ээлеп шыдаарлар.

Бо чылдың сезонунда анныырның кол ролю колхозтарга хамааржып турар. Олар чардынган керээлер ёзугаар 1700 ажыг анчыларны дерип аткарган болгаш сезон үезинде күрүнеге кирер бүгү өлүктүң 64 хуузун белеткеп дужаар хүлээлгелиг. Ылаңгыя Эрзин районнуң колхозтары ол районнуң белеткээр чигэдиниң 92 хуузун, Тожунуң колхозтары—78 хуузун ээлеп турар.

Күрүнеге эки шынарлыг анөлүк киирери дээш тывыштыг ажылды улам калбартып турар колхозтарга болгаш анчыларга совет чазак бүгү таланың дузазын чедирип турар. Колхозтарның анчылар организастаарынга административтиг чаргдалын туглаарынга күрүнеден авансыларны берип, оларга үлетпүрүн болгаш аъш-чемниң хереглел бараанарын садыглап, анчыларны чугула үүлдер-биле үзүктел чокка хандырып турар.

Өлүк тывыжының күрүнеге дужаалдазындан колхозтарның ап турар ажыктыг орулгазын Тожу районда «Май бири» колхозтан чижек кылдыр көрүп болур. Ол колхоз күрүнеге керээ ёзугаар 450 мун рубльдин өлүүн киирерин хүлээнгеш, абансыга 112 мун рубльди алган. Керээни күүсеткенинин түңнелинде, киирген өлүүнүң өртээнден аңгыда, анчыларны организастаарынга административтиг чаргдалды туглаарынга 35840 рубльдин немелдезин база алыр.

Колхоз керээзин бир эвес ажыр күүсеткеш, эки сорттуг өлүктү дужаар болза, ажыр киирген өлүүнүң өртээнге 5 хууну немей төлээр чурумнуг. Ол ышкаш ук колхоз дужааган өлүүнүң өртээнге хереглээн бараанарын шилип алыр эргелиг.

Бүгү сезон үезинде тус бүрү анчыларны колхозта өске бүгү ажылдардан хостадыр. Мындыг таварылгада колхоз киирген өлүүнүң өртээнин 4 хуузун немей алыр.

Моон ап көөрге, анныыр ажылы болза, колхозтарның акша орулгазынга коллективтиг ажыл-агыйны улам быжыдарынга болгаш колхозчуларның материалдыг чаагай амыдыралын экижидеринге дузалаар. Ынчангаш ол айтырыгны экижидерин, организастап удуртуруп колхоз баштаар черлери, ынла парторгинизациялары холга алыры чугула.

Бо чугула болгаш харыысалгалыг ажылды элээн хөй районнарның колхозтары багай эвес организастаан. Ылаңгыя анныыр сезонунуң баштайгы хүннеринде Тожунуң колхозтарындан 400, Тере-Хөлдүн 250, Улуг-Хемнин—160 ажыг анчылар аъттанган. Кээп турар медээлердеч алырга, областың тайгаларында диин, дилги, киш дээш өске-даа аңнар элбек өскен болуп турар.

Бо дугайында Тожу районнуң белеткел чери 2—3 хүннер иштинде безин 10 мун ажыг диин хүлээп алганы, Тере-Хөлдүн, Тес-Хемниң анчылары хүн-бүрүде 40—50 диин олчалыг болуп турары хереч болур. Үүгле беш хүннерде безин Тес-Хемниң «Заготживсырье» чери 12600 рубльдин, Эрзиннин—7200 рубльдин өлүүн хүлээп алган. Ол ышкаш Таңдыда анчы Тадар-оол ийи хүннерде 460 диин, Ланзы 175 диин өлүргеннер.

Моон-биле кады анныыр сезонунуң баштайгы хүннеринде илерээн четпестерни айтып, олу узуткаарынга боттуг хемчеглерни алыры чугула. Ылангыя Таңды районда «Кызыл партизан», «Революцияның чалбыжы» база Буденный аттыг, Бин-Хем районда «Искра», «Победа» колхозтарның даргалары анныыр керээзин чарарындан шуут удурланганнар. Ынчаарга Бин-Хем районда «Кызыл тараачын», «Кызыл Сылдыс», Чаа-Хөл районда Шверник аттыг база Молотов аттыг колхозтар керээ чарган хирезинде чаңгыс-даа анчылар аъткарбааннар.

Шак ындыг үндезин четпестерни көре тура, күрүнеиин ол чугула хемчеглерин боттарынга хамаарылга чок кылдыр санаар чорук үстүнде илерээн районнарның партия комитеттеринде, ылаңгыя райсовет күүскомнарында бар деп чүрени айтыры чугула. Анчыларны организастыг аъткарарынга партия обкомунуң болгаш облсовет күүскомунуң айтыышкыны турбужа, ону Бин-Хем, Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик районнарның удуртукчулары боттандырбаан.

Бо чылдың өлүк планын үүгле күүседир эвес, харын ажыр боттандырарының бүгү аргалары бисте бар. Айтырыг чүл дээрге, илерээн четпестерни дарый узуткаар, анныыр ажылын боттуг удуртулга-биле хандырары чугула.

В. ЛАПТЕВ,

Облуполминзагтың белеткелдер секторунуң начальниги.

Таңды районда кыштаглаашкын

Ниитиниң малының баш санын өстүрери болгаш ооң продуктулуун бедидери мал ажылын хөгжүдериниң сорулгазы болуп моон соңгаар-даа артып турарын КПСС-тиң XIX съезди бодунуң директиваазында айыткан.

Ол сорулганы күүседири-биле районнуң элээн хөй колхозтары кыштаглаашкын белеткелинге элээн чедиишкинниг ажылдарны кылганнар.

Сталин аттыг колхоз мал чеминиң планын күүседип алганы-биле кады малдың кышкы кажааларының септелгезин дооскан. Колхозтуң зоотехниги эш Никитин мал фермаларының эргелекчилери-биле болгаш кадарчылар-биле сүмележип турган, мал одарын планнаан.

Олар мал кыштаглаашкынының планын кылырда янзы-бүрү малдарга одарның таарымчалыын эки өөренип көрген. Ооң уламындан хой малга таарышпас одарга турган хой кажаазын өске таарымчалыг черже көжүрген.

Одарларның хуваалдазын кылырда гектар чер бүрүзүнден 4,5 — 5,5 центнер сигеннин үнгенин барымдаваш, 500—600 баш хой бүрүзүнгеле 650—700 гектар одар онаажып турар кылдыр кылган. Одарның эң экизип боос малдарга база аныяк малдарга үлээген болгаш мал чеминиң курлавырын санап тургускан. Ынчаарга мал кажааларының септелгезин кылырда ону аңаа тургузар малдың баш санынга таарыштыр кылып турар.

Партияның XIX съездизинге чедиишкинниг ужуражыры-биле алган хүлээлгезин күүсетпишаан. «Элегес» совхозтуң малчыннары мал кажааларының септелгезин үүгле боттарының күжү-биле кылып дооскан. Ол ышкаш мал кажааларының септелгезин «Пламя революция» колхоз база-ла малчыннарның күжү-биле кылган. Ол колхоз хойнуң ийи чаа кажаазын туткаш, оларның чанында малчыннар чурттаар бажыннарны база тудуп белеткээн.

Оон-биле чергелештир районнуң өске колхозтары кыштаглаашкынга багай белеткелдиг ужуражып турар. «Победа» колхозтуң эрги мал кажааларының чамдыызы ажыгладанүнүп турда-ла, малдың чаа кажааларының тудуун колхоз кылбайн турган.

«Сталинчы орук» колхоз (даргазы эш Чудаков, партия эге организациязының секретары эш Санчай) чүгле кыштаглаашкынга багай белеткенген эвес, харын ниитизи-биле мал ажылынче кандыг-даа хайгаралды салбайн турар.

Ферма ажылдакчыларының ортузунда күш-ажылдың сагылга-чуруму сандаргай. Ооң ужурундан саанчылардан сүт саалдазының планын чангыс-даа кижи күүсетпээн. Чаш малдың ажаалгазынга кичээнгей салбайн турар. Үүгле бызаа ажаакчызы эш Глебованың ажаалдазында турар 30 бызааларның 13-жү аажок арган, ушпа болуп турар.

Бо четпестерни узуткаарының хемчээн колхоз баштаар чери-даа, партия эге организациязы-даа албайн турар.

Калинин аттыг колхоз база-ла кышка багай белеткелдиг ужурашкан. Тудуг бригадазының кижилерин өске ажылдарже чардыктырар чорукту колхоз даргазы эш Загайкин үргүлчү кылып, ооң-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң докаалын үревишаан, колхозтуң тудуг планының күүселдезин үзүп турар.

Район мал чеминиң белеткелиниң планын күүсетпээн хирезинде-ле колхозтарга саван, мягкина бөлүлгезин эки организаставайн барганы тергиин четпес.

Районнуң көдээ ажыл-агый килдизи болгаш ооң тускай эртемниглери колхозтарның мал кыштаглаашкынының ажылынга багай дузалажып турар. Районнуң көдээ ажыл-агый килдизиниң участок зоотехниги эш Грудинина ышкаш чамдык ажылдакчыларны колхозтар фермаларынга кончуг ховар көрүп болур.

Мал кыштаглаашкынын организастыг чорудуп, кышкы үеде ниитиниң малынга таваржыр бергелерни болдурбазының хемчээн алза чугуур.

К. ПАНФЕРОВ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Чоннуң культурлуг негелдезин хандырар

Чоннуң амыдыралында үнлезин өскерлиишкиннер-биле чергелештир, ооң материалдыг болгаш культурлуг хереглелдери улам-на улгадып турар. Ынчангаш чоннуң ол негелдезин хандырары ам чер-черде садыг четкилериниң мурнунга чилии-биле салдынып турар.

Ындыг турбужа, чоннуң материалдыг болгаш культурлуг негелдезин чөп хандырар талазы-биле Өвүр районнуң хереглекчилер ниитилели онза четпес ажылдап турар. Колхозчу тараачыннарга ам бажың херекселдери, культура барааннары херек. Ынчаарга районнуң магазиннеринге чоннуң культурлуг хереглелдерин барааннарын: стол, сандайлар, демир оруннар болгаш калбак хереглелдин өске-даа барааннарын садыглаарын организаставайн турар. База ол ышкаш районнуң тустус колхозтар, сумуларында ажылдап турар тускай эртемниг кадрларын амыдырал чурттадгазын хайгаараар, оларның хереглелдерин чөп хандырарынче райпо баштаар чер мырынай сагыш салбайн турар.

Райпонуң тус-тус магазиннеринде хомудал дептерлеринге хереглекчилер боттарының чагыгларын болгаш хомудалдарын хөйү-биле бижип келген. Ынчалза-даа, хереглекчилерниң ол хөй санныг чагыгларын күүседип, хомудалдарын саадал чокка шиитпирлээринче райпо баштаар чери шуут-ла кичээнгей салбайн, аңаа-ла сагыш амыр олуруп турары мырынай чаңчыл болган.

Райпонуң ажылында бо бүгү четпестерниң үндезин чылдагааны район организацияларының ол ышкаш облпотребсоюзтуң талазындан районда садыг ажылын экижидер, хереглекчилерниң негелдезин чөп хандырар талазы-биле райпо баштаар черинин мурнунга негелдени кошкак тургузуп, садыг ажылдакчыларының харыысалгазын бедитпейн турарында деп санаар херек.

Черле ынчаш облпотребсоюзтуң баштаар чери, ооң садыг хилдизи Өвүр ышкаш ырак-узак районнарже чонга калбак хереглелдиң бараанарын үзүктел чок октаарынче бодунуң кичээнгейин угландыр салыры эргежок чугула.

Ынчангаш Өвүр райпозунуң ажылында бар четпестерни дарый узуткаар, көдээ чоннуң культурлуг негелдезин чөп хандырар дээш шиитпирлиг хемчеглерни дүрген алза чоогуур.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Саглы сумуда эге школаның башкызы.

Хааглыг магазин

Сүт-Хөл районнуң Сут-Аксы суурнуң МТС чанында бир магазин бар. Ол магазин үргүлчү-ле хааглыг туруп келгени-биле бараан саарылгазының планы күүсетинмейн турар. Магазин сөөлгү 2—3 айларның дургузунда хүнде 3 шак чедир орта ажылдап көрбээн. Ооң ужурунда хереглекчилер магазин ажытынарын хүннүң-не элээн каш шактарда шылагыже манаар, оон кедерезе садыгжыны хөй удаа чалаар ужурга таваржып турар.

Райпо баштаар чер үстүнде магазиннин четпес ажылы-биле мынчага эптежип, хамык бараанны шоочалатырып алгаш олуруп, ынчангаш хереглекчилерниң негелдезин хандырбайн турары окта таарышпас. Ол талазы-биле райпо баштаар черинин мурнунга негелдени кошкак тургузуп, садыг ажылдакчыларының харыысалгазын бедитпейн турарында деп санаар херек.

О. АЛЕКСАНДР.

ПАРЛАТЫНМААН

ЧАГААЛАРНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Ындыг аажы-чаң колхоз даргазынга туруп болбас“

«Шынның» бижикчизи Чаа-Хөл районнуң «Победа» колхозтуң даргазы эш Шенгирбеннин арагага хандып, колхозчулар-биле шош-содаа кылып турганын шүгүмчүлээн.

Ол чүүлдү солунга парлаваайн хынап көргеш, хемчег алыры-биле КПСС Чаа-Хөл райкомунче «Шынны» солуннуң редакциязы чоруткан. Хыналданын түңнелинде эш Шенгирбеннин, арага-тарыга хандып, харын-даа шош-содаа кылып турганын болуп илерээн.

Шенгирбеннин чурум үреп турарының дугайын район Совединиң күүскомунга чугаалашкаш, Шенгирбенни доңгуткан.

Улус демократиязының чурттарында

Кыдатта орус дыл өөредилгези

ПЕКИН. Радио дамчыштыр орус дыл өөредилгези Пекинде чедиишкинниг боттанып турар деп «Еуанминжибао» солун бижип турар.

Кыдат-совет найыралдың Ниитилелининг Пекин салбыры биле Пекинниң радио станциязының радио дамчыштыр орус дыл өөредилгезин организастааны 1945 чылдың декабрь 5-тен бээр 4 бөлүк лекцияларны кылган деп солун бижип турар. Бо үениң дургузунда орус дылды 29.300 ажыг кижи өөренген. Орус дыл өөредилгезиниң дыннакчылары хыналда онаалдаларын боттары кылып, дуржулгалыг башкыларга хынадып турар.

Амгы үеде Пекинде радио дамчыштыр орус дыл өөренирниң талазы-биле 5-ки лекцияны белеткеп турар. Ол лекция декабрь 1-де болур. Радио дамчыштыр орус дыл өөредилгези Пекинниң болгаш өске-даа районнарның чурттакчыларының күзелин хайындырып турар.

(СЭТА).

Польша-совет найыралдың айы

ВАРШАВА. Ноябрьның 7-де эгелээн польша-совет найыралдың айы улуг көдүрлүүшкүннүң үезинде эрттип турар.

Даштыкы-биле харылзааның Бүгү-эвилел организациязының чогаалчы А. Сурковка баштаткан төлээлериниң, база Москва Советди аттыг театрның коллективиниң төлээлекчилериниң польша чогаалчылар-биле, композиторлар-биле болгаш журналистер-биле ужуражылгазы польша-совет найыралдың ниитилелиниң Варшавада төп клубунга ноябрь 10-да болган.

Польша-совет найыралга холбаштырган делгелге чамдык хоорайларда ажытынган. Совет Эвилелиниң канчаар-даа аажок дузааламчызының ачызында эконом болгаш культура хөгжүлдезиниң талазы-биле чедип алдынган Польшада кайгамчыктыг чедиишкиннерни көргүзүп турар Краковта делгелге улуг чедиишкиннерлиг болуп турар. Делгелгениң бир тускай өрээли ССРЭ-де коммунизм тургузуушкун көргүзүп турар. Польша болгаш совет улустарның акы-дуңма эвилелин көргүзүп турар улуг делгелгени Люблинде тургускан.

Кашалино хоорайга айны польша-совет Ниитилелдиң улуг, эң эки деритинген клубун ажыдары-биле демдеглээн.

Катовицыларга болгаш Лодзыга айны эрттиреринге идепкейлиг чорукту аныяктар үндүрүп турар. Катовицының воеводствозунда бүгү школаларда болза, совет прозаны, шүлүглелди эки номчукчу дээш конкурс, а ол ышкаш польша-совет найыралдың дугайында эки рассказ, очерк, шүлүк дээш конкурс чоруп турар.

Чурттуң эң ырак суурларының болгаш черлериниң хөй-ниитизи польша-совет найыралдың айынга идепкейлиг киржип турар. Чижээ, Ново-Таргский уездизинге польша-совет найыралга холбаштырган 60 хире кежээлер болуп эрткен.

(СЭТА).

Болгарияда көдээ ажыл-агый өөредилгези

СОФИЯ. Болгарияның Улус Республиказының Чер ажылының Министерствозу массалыг көдээ ажыл-агый өөредилгезин организастап турар. 90 муң ажыг кижини хаара тудуп турар 4 муң агро-зоотехниктиг бөлгүмнерни чуртта тургускан. Ол бөлгүмнериниң программазын 4 айга таарыштырган. Күш-ажылчы кооператив чер ажыл-агыйының кежигүннери болгаш хуу ажылдыг тараачыннар ол программаны өөренип эрткеш, көдээ ажыл-агый талазы-биле билигниң чугула минимумуун алырлар.

Бедик дүжүттүн болгаш мал ажылының мастерлеринге ийи чылдың курстары организастатынган.

(СЭТА).

Японияда тайбың дээш шимчээшкин

ТОКИО. «Хейва Симбун» солуннуң медээлеп турары болза, бүгүниитиниң тайбың керээзи дээш ниити национал дың патриотчу шимчээшкинниг чөвүлелиниң президиуму тайбың камгалалының япон комитеди-биле катыжарының дугайында шиитпирни бодунуң хуралынга хүлээп алган. Президиумнуң шиитпирни чөвүлелдиң пленумунуң хуралынга бадылаан. «Кейва симбун» солун тайбың камгалалының япон комитединиң органы болган болгаш «Хейва Симбун» деп ат-биле үнүп турар.

Чоокта чаа тайбың камгалалының япон комитединиң пленуму болуп эрткен. Оон ажылынга 100 хире кижи, оон иштинде Икуо Ояма болгаш Иоситаро Хирано олар киришкеннер. Пленум болза, Азия болгаш Оожум океан чурттарының тайбың талалакчыларының Конгрезиниң шиитпирлерин чүүлдүг деп көрген болгаш Японияга тайбың дээш демиселдиң айтырыгларын чаа үе чадага чугаалажып көрген.

(СЭТА).

Герман айтырыгны тайбың арга-биле шиитпирлээриниң талазы-биле делегей конференциязының ажылы доозулган

БЕРЛИН. Герман айтырыгны тайбың арга-биле шиитпирлээриниң делегей конференциязы моон адаанда резолюцияны хүлээп алган:

Герман айтырыгны тайбың арга-биле шиитпирлээриниң ноябрь 7-ден 10-га чедир Берлинге болуп эрткен делегей конференциязы болза, герман айтырыгны тайбың арга-биле шиитпирлээринге боттуг аргалар бар болуп турар бе, база Европаның бүгү чурттарында эң-не янзы-бүрү политиктиг үзелдериниң болгаш мировоззрениелериниң, бүгү сословиелериниң болгаш профессияларның кижилери ол тайбың аргаларны боттандырарының чепсектериниң болгаш аргаларының дугайында аксеткилдиг дугуржуп ап болурлар бе, дээрзин чугаалажып көөрүн бодунуң сорулгазы кылдыр салган.

Бельгиядан, Даниядан, Финляндиядан, Франциядан, Великобританиядан, Италиядан, Люксембургтан, Голландиядан, Норвегиядан, Австриядан Польшадан, Швециядан, Швейцариядан, Чехословакиядан база Германияның бүгү кезектериндеи болгаш оон найсылалы Берлинден келген төлээлекчилер эртемнин, ажылчын аңгының, үлетпүрүнүң төлээлекчилери, тараачыннар, христианнар болгаш марксистер, либералдар болгаш консерваторлар, демократтар болгаш партия кежигүнү эвестер ук конференцияга Германияны болгаш Европаны шуут тайбынчыдар арга барының дугайында чаңгыс-аай санал-оналды чедип алган болгаш моон адаанда түннелди кылганнар:

I.

Бонн болгаш Париж керээлерин тодаргайы-биле өөренип көргеш, конференция болза, ук керээлер Германияның федеральдыг республиказын барыын талакы күрүнелериниң лагеринче политика болгаш шериг талазы-биле «киирерин» көргүзүп турар деп доктааты. Германияның башкаланчак чоруу Германияның бодунга-даа, база өске-даа чурттарга экономнуг аар уржуктарлыг болуп, база дайынның айылын чидиглендирип турар. Ол керээлер болза, чепсекти, эңдере бүдүрер чорукту улам күштелдирер, Германияның башкаланчак чоруун улам халадыр, немецтериниң аразынга боттарын өлүржүр дайынның кыжаныышкынын өстүрер, база бүгү-делегей дүшкүүрлелиниң чидигленирин болдурар ужурлуг. Ынчангаш, ол керээлерни күштүг болдуруп бадылаары герман айтырыгны тайбың арга-биле шиитпирлээрин бир эвес шуут аргажок болдурбас-даа болза, онза бергедедир деп чүвеге бис бүзүреп турар бис. Оон ынай ол керээлерни күштүг болдуруп бадылаары улустарның, кады ажылдажылгага дугуржулганы чедип алырынга чүгле шаптыктаар дээрзинге бүзүреп турар бис. Улустарның эргежыктарын барымдаалап турар чөптүг политиканың сорулгазы болза, делегейге улам-на улуг айыылды таварыштырбас дээш үстүнде улуг кыжаныышкындан чайлаары болур деп санап тур бис. Германияга болгаш бүгү делегейге аар уржуктарны бир катап таварыштырган күштер болгаш кижилер катап база саңлдарлыг болуп, эрге-чагыргага келбес ужурлуг. Ынчангаш ол керээлер күштүг болуп бадылатынмаан турар ужурлуг, оларны шуут ойтур шавар ужурлуг. Керээлерни күштүг болдуруп бадылаарын боттандырыпкан черлерде оларны күш чок болдурар херек.

II.

Герман айтырыгны тайбын арга-биле шиитпирлээрин хандырар оруктарны тыварынче бистиң бүгү күженишкиннеривис угланган турар ужурлуг. Демократтыг болгаш чаңгыс-аай Германияның тайбың хөгжүлдезиниң дугайында сагыш салыышкынның харыысалгазын дайын сөөлүнде дөрт күрүнелер Потсдамга боттарынга кады алганнар. Ынчангаш немец улуска оон чаңгыс эвин болгаш хамаарышпас чоруун эгидер болгаш оон-биле кады Германия-биле кожа-хелбээ чурттарның айыыл чок чоруун хандырар тайбың керээзин ажылдап кылыры-биле дөрт күрүнелернин чөвүлел хуралын чыылдырарынга күженишкиннерни улуг харыысалгалыы-биле ап чорудар ужурлуг. Ындыг арга-биле катап катышкан Германия бүгү-ниити боо-чепсек дүжүрүүшкүнүнүң хереэнге элээн улуг салыышкынны киирип болур.

III.

Германия-биле тайбың керээзин эң дүрген чарарының дугайында дөрт күрүнелериниң чугаалажыышкыннары болза, Европаның эң айыылдыг черинде, Барыын чүк-биле Чөөн чүктүн аразында дүшкүүрлүг чорукту чайладырынче карачаңгыс шын орук болуп турар. Бистиң ниити бодалывыс-биле алырга, Германия коалицияларга болгаш шериг эвилелдеринге база катап киришпес дээр дугайында, база тайбыңны чарганының соонда чаңгыс-даа даштыкы күрүне немец черге шериг пунктуларлыг турбазын дээр дугайында немец болгаш оон кожа-хелбээ турар улустарының соңгаарлатынып болбас күзелин дөрт күрүнелер хамыктың мурнунда боттандырар ужурлуг.

Германияга демократияның хөгжүлдезин кандыг-даа милитаристиг болгаш чаа фашистиг ажыл-чорудулганы хоругдаарының аргазы-биле хандырар.

Тайбың керээзи күштүг болуп киргениниң соонда эжелеп чагырарының бүгү шериглерин Германиядан болдунар-ла арга-биле дүрген үндүрген турар ужурлуг.

IV.

Немец улус-биле чарар деп турар тайбың керээзиниң дугайында чугаалажыышкыннарга немец улус киржир эргелиг. Немец улустуң ол маргыш чок эргезин эң дүргени-биле боттандырарының эгези Германияның федеральдыг республиказы-биле Герман Демократтыг Республиканың аразынга болган чугаалажыышкыннарга салдынган ол фактыга бис байырлап тур бис.

Бүрүн эргелиг холушкак, азы ниити-герман комиссия тайбың керээзин белеткээринге-ле киржип эгелей бээр кылдыр ниити-герман чугаалажыышкыннарны ынчаар деп-шилгелии-биле чорудары кончуг күзенчиг-дир.

Оон ыцай, тайбың керээзин бүрүн харыысалгалыг чарып болур ниити-герман чазакты тургузар сорулга-биле Германияга бүгү-ниити хостуг болгаш чажыт соңгулдаларны чорударынче белеткелдерни дөрт күрүнелериниң болгаш немецтериниң боттарының чорудары эргежок чугула.

Оон ынайгы айтырыглар талазы-биле дугуржулгаларны конференция ам-даа чедип албаан. Ынчалзажок, үстүнде айыткан саналдарны боттандырары кыска үениң дургузунда Германияны кадык болгаш тайбын хөгжүлдеге чедирер болгаш кожа-хелбээ турар чурттарның айыыл чок чоруун хандырып шыдаар деп чүвеге конференция идеген турар.

V.

Бо конференцияның хемчээли-биле Барыын болгаш Чөөн Германияның төлээлери практика болгаш политика талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг катышкан медеглелди хүлээп алганнар. Тайбыңны хандырар сорулга-биле Германияны катап тургузуп болурунуң бүзүредилгези кылдыр көрүп, ол болуушкунга конференция байырлап турар.

Делегейниң чаа дайынының айылын чайладыр, Европаның чонун дайын мурнунга коргуушкундан адырар болгаш герман айтырыгны тайбың арга-биле шиитпирлээрин чедип алыр дээш бис. конференцияның киржикчилери, бүгү күштерни висти салып, бистиң чазактарывыс болгаш парламентилеривистиң мурнунга туржур бис.

Түннелинде конференция улустартарның тайбың камгалаарының Венага болур Конгрезинче делегация чорудар деп шиитпирлээн. Ук делегация болза, герман айтырыгны шиитпирлээриниң делегей конференциязының резолюциязын Конгресске көргүзер болгаш ук резолюцияны үндезилеп чүве чугаалаар ужурлуг. Делегацияның кежигүннери Конгресске хайгааракчылар болуп киржир болгаш үстүнде делегей конференциязының туруштарын камгалаар ужурлуг.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының медээзин өзугаар алырга, Улустуң армиязының катыжыышкыннары болгаш кыдат улустуң эки-турачылары ноябрь 13-те камгалалдың тулчуушкуннарын америк-англи интервентилерге болгаш лисынманчы шериглерге удур чорудуп турган.

(СЭТА).

—⊙—

Америк ужар-чүүлдүн Пхеньянче араатанзыг чаа халдаашкыны

ПХЕНЬЯН. Америк ужар-чүүл Пхеньянны болгаш Соңгу Кореяның өске-даа тайбың чурттакчыларлыг черлерин араатанзыы-биле бомбалаарын соксатпайн турар. Ноябрь 12-ниң кежээзинде «В-29» деп 6 америк аар самолёттар Пхеньянның тайбың кварталдарын база катап кадыг-дошкун бомбалааннар. Ылаңгыя хоорайның мурнуу кезээнче улуг хемчээлдиг дыка хөй бомбаларны октаан. Оон түннелинде Пхеньяннын мурнуу талазынга тайбың чурттакчыларының дыка хөй чурттарга тудуглары болгаш чер бажыңнары үрелген. Дыка хөй санныг хереэженнер, кырганнар болгаш бичин уруглар өлүрткен болгаш балыглаткан.

Хоорайны америк агааржы дээрбечилериниң соксаал чокка араатанзыыбиле бомбалап турарынга Пхеньянның чону килеңнеп турар. Америк араатаннарның үргүлчүлеп турар ужур-дүржок үүлгедиглеринге удурланган митингилер Пхеньянның бүдүрүлгелеринде, албан черлеринде болгаш өөредилге черлеринде эрттип турар. Хоорайның тайбың чурттакчыларын өлүрүп-хыдып турарын доп-дораан соксадырын болгаш корей улусту чок кылырының бужар-бажык планының организакчыларын болгаш ол планның күүседикчилерин шыңгыызы-биле шиидерин пхеньянчылар негеп турарлар.

(СЭТА).

—⊙—

Француз реакцияның планнарының буурап дүшкени

ПАРИЖ. Элээн хөй коммунист депутаттарның болгаш демократтарның парламент талазы-биле бүрүн эргелиин чок болдурар дугайында чазактың негелдезин национал хурал ноябрь 13-те кандыг-даа чугаалажып көрүүшүүн чокка күш чок болдурган. Ол негелдени оон мурнунда юстиция министри киирген турган, негелденің үндезининге ук министр ол депутаттарның демократтыг парлалгага парлатырган үүлдерин ап турган. «Юманите» солуннуң директору, компартиянын эң кырган ажылдакчызы Марсель Кашеннің парламент талазы-биле хамаарышпас бүрүн эргелиин күш чок болдурарын ол министр база негеп турган.

Оон соон дарый коммунист депутаттар Дюклоның, Бийуның, Фажонның, Гюйнуң, Мартинин, Фейвстиң болгаш өскелерниң-даа парламент талазы-биле бүрүн эргелиин күш чок болдурар дугайында шериг трибуналдың прокуратуразының негелдезин национал хуралга киирген. Ол негелдени национал камгалалдың министри деткээн болган. Компартияның ажылдакчыларын «армияның болгаш улустуң» чыскаалы дээш буруудадып турган. Оларны буруудадырының өнчүү болза, оларның чугаалары, коммунистиг партияның янзы-бүрү дыннадыгары болгаш медеглелдери болган, ол үүлдерге дайын политиказын болгаш ылаңгыя Индий-Кыдатта дайынны буруу шаап турган. Шериг прокуратуразының негелдезин парламентиге ам-даа чугаалажып көрбээн.

(СЭТА).

—⊙—

Ирактың улузу чөптүг реформаларны негеп турар

БЕЙРУТ. Бейрут радиозунуң медээлеп турарын өзугаар алырга, чөптүг реформаларны чуртка чорударын болгаш чурттуң хосталгазын база хамаарышпас чоруун хандырып болур, Совет Эвилели-биле болгаш улус демократиязының чурттары-биле экономнуг харылзааларны тургузуп болур демократтыг чазакты тургузарын негеп турар чагааны Ирактың регентизи Абдулл Иллахче Ирактың хөй-ниитизиниң элээн хөй ажылдакчылары чоруткан.

(СЭТА).

Колхоз тургузуунуң айтырыгларының талазы-биле юридиктиг консультация

Колхозтарның удуртукчулары болгаш чамдык колхозчулар колхоз тургузуушкунунуң айтырыгларының талазы-биле тайылбырны күзеп турарын барымдалааш, областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң оргколхоз килдизинден чамдык айтырыгларга тайылбыр харыыны солун дамчыштыр берип турар.

Айтырыг. Көдээ ажыл-агый артельдериниң уставын хүлээп алырының болгаш регистрациялаарының чурумун кандыг доктаалдар-биле доктаадып тургусканыл?

Харыы. Бүгү-эвилелдиң шалыпчы-колхозчуларының бирги съездизи 1935 чылдың февральда көдээ ажыл-агый артелиниң чижек Уставын (1935 чылдың февраль 17-де ССРЭ-ниң Улус Комиссарларының Чөвүлели болгаш ВКП(б) ТК бадылаан) чогаадып кылган. Ол съезд болза, чижек Уставка үндезилээш, боттарының артельдериниң уставтарын үш ай хуусаа иштинде чогаадып кылырын, ону кежигүннериниң үштүң ийизинден эвээш эвези олуржуп турда артель кежигүннериниң ниити хуралынга чугаалажырыш болгаш бадылаарын, артельдиң уставын райкүүскомга регистрациялаарын артель бүрүзүнге дагзып турар доктаалды хүлээп алган.

Көдээ ажыл-агый артельдериниң уставтарын чогаадып кылырының, чугаалажырының, хүлээп алырының болгаш регистрациялаарының чурумуу 1935 чылдың чазыныда ССРЭ-ниң Чер ажылының Улус Комиссариадындан болгаш ВКП(б) ТК-ның көдээ ажыл-агый килдизинден деткип, үүлдүг деп көргени национал компартияларының төп комитеттериазы ВКП(б)-ниң область (край) комитеттери-биле кады эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның улус комиссарларының чөвүлелдеринден, область (край) күүскомнарындан хүлээп алган доктаалдары-биле таарыштыр чорутунган. Ол доктаалдарны «Правдага» болгаш «Известияга» 1935 чылдың апрель 22-ден эгелээш, июль 3-ке чедир, ол ышкаш тус-тус республика, край, область болгаш район солуннарынга парлап үндүргүлээн.

Ол доктаалдарның кол-ла кезии болза, чижек Уставтың 2-ги үүлүн өзугаар коъдан чаныныңучастоктарының район бүрүзүнге тус-тус таарыштырган нормаларын болгаш чижек Уставтың 5 дугаар үүлүн өзугаар колхозчу өрегелериниң хуузунда ажыглалынга туруп болур бүгү үүзүн малының баш саны болуп турган. Оон соонда коъдан чаныныңучастоктарының болгаш хуузунда ажыглалга турар малдың нормаларын чүгле ВКП(б) ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң УКЧ азы ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалдары-биле доктаадып база өскертиш турган.

Айтырыг. Көдээ ажыл-агый артелиниң уставын регистрацияга киирериниң чуруму кандыгыл?

Харыы. Көдээ ажыл-агый артелиниң уставын регистрациялаары-биле райкүүскомга киирер үүлдер болза: а) колхоз баштаар черниң даргазының болгаш кежигүннериниң ат салганы, артельден хүлээп алган ийи хуу кылган устав (артельдиң эргелел органнарын соңгуваан чаа организастатынып турар колхозтарга ниити хуралдың даргазы болгаш президиумунуң өске кежигүннери база хуралдың секретары уставка ат салыр); б) ниити хуралдың протоколу. Устав хүлээп ап турар үеде хуралга олурушкан ниити кежигүннериниң санын протоколга ыяавыла айтыр (чаа организастатынып турар колхозтарга кежигүннериниң—артелдиң тургузукчуларының хуралынга олурушкан бүгү кижилериниң данзызын протоколга азы капсырылгага немештир кожар). Регистрацияга киирип турар уставка колхозтуң танмазын баскан турар, таңма чок, чаа организастатынып турар колхозтарның уставынга бижээн аттарны районнуң күүсекчи комитеди шынзыдар.

Уставтарны ниити хуралдарга хүлээп алган соонда үш хонуктан орай эвесте регистрацияже чорударын, киргининден соңгаар 10 азы 15 хонук иштинде райкүүскомнар регистрациялаар хүлээлгелиг деп чүвени элээн хөй крайларның, областарның, республикаларның чер-черде улуртур органнарының шиитпирлери-биле доктааткылаан.

Ниити хуралдан хүлээп алган уставтың бижимелинге артельдиң адын, ол ышкаш артельдиң турупп турары девискээрде көдээ советтиң, районнуң, областың, крайның азы республиканың адын ыяавыла-ла бижиир.

Айтырыг. Көдээ ажыл-агый артелиниң уставын кандыг чурум-биле регистрациялаарыл?

Харыы. Артель бүрүзүнүң уставының регистрациязын райкүүскомнуң хуралынга чорудар. Ол хуралга ол артельдиң даргазы, ол ышкаш көдээ советтиң даргазы олуржур ужурлуг. Күүсекчи комитет болза, уставты регистрациялаанының азы соңгаарлатканының дугайында шиитпир үндүрер.

Айтырыг. Уставтың регистрациязын чорударын канчаар кылырыл?

Харыы. Тускай доктааткан форма өзугаар кылган «Көдээ ажыл-агый артельдериниң уставтарын регистрациялаарының дептери» райкүүскомнар бүрүзүнге турар ужурлуг. Регистрацияга кирген устав бүрүзүн ол дептерге дес-тараалаан дугаар өзугаар регистрациялаан турар. Оон-биле кады киирип келген ийи кезек уставка регистрациялаан дугайында демдеглелди кылыр. Регистрация кылганының бижимелинге-даа, демдеглелинге-даа күүскомнуң даргазы болгаш көдээ ажыл-агый килдизиниң эргелекчизи ат салыр ужурлуг.

Регистрациялатынган уставтың бир хуузун регистрация дептеринге ат салдыргаш артельдиң даргазынга бээр, ынчаарга бирээзин күүскомга артырар болгаш регистрация дептеринге кожуп каар.

Айтырыг. Райкүүском кандыг таварылгада көдээ ажыл-агый артелиниң уставын регистрациялаарындан ойталап болурул?

Харыы. Көдээ ажыл-агый артелиниң чижек Уставынга болгаш өскедаа күштүг болуп турар хоойлуларга удурланышкак үүлдер ол киирип келген уставта бар болганда, уставты чугаалажып база хүлээп ап турган ниити хуралга артель кежигүннериниң ниити санының үштүн ийизи хирезинден эвээжи олурушканда; уставты хүлээп алганының лугайында ниити хуралдың протоколун уставка кошпаанда база уставты регистрацияга киирериниң чурумуп өске-даа талазы-биле үрээн чорук бар болганда районнуң күүсекчи комитеди уставты регистрациялаарын соңгаарладып болур.

Райкүүскомдан регистрациялаваан уставты чогуур чазалгаларны киирип, колхозчуларның ниити хуралынга катап чугаалажыры-биле чорудар. Регистрация кылырындан ойталаанының дугайында илеткел кылыры-биле райкүүском ол хуралче бодунуң төлээзин чорудар. Ниити хуралдан катап хүлээп алган уставтың бижимелин регистрацияга ниити чурум өзугаар киирер.

Айтырыг. Көдээ ажыл-агый артелиниң райкүүскомдан регистрациялаан уставынга өскерилгелер киирип болур бе?

Харыы. Практикада доктаатынган чамдык таварылгалар өзугаар (артельдиң ады өскерилгенде, ону бир көдээ Советтен азы райондан өскээр шилчиткенде, чазактың айтыышкыннарын өзугаар азы колхозтуң ажыл-агый талазы-биле ажыл-чорудулгазының угланыышкының өскертири-биле холбашкан оон-даа өске үүлдерге өскерилгелер киирери чугула апарганда) - ниити хурал болза, колхоз кежигүннериниң ниити санының үштүн ийизинден эвээш эвезиниң киржилгези-биле өскерилгелер киирер дугайында шиитпир хүлээп алыр, ол өскерилгелерни уставтың бижимелинге киирер болгаш киирген өскерилгелерни регистрацияга киирери-биле уставты райкүүскомче чорудар.

Айтырыг. Көдээ ажыл-агый артельдериниң уставтарын кадагалаарының чуруму кандыг болурул?

Харыы. Регистрациялатынган уставтар болза, черни мөңгези-биле элилээр дугайында Күрүне актылары-биле кады колхозтарда өртенмес азы тускай дерип кылган шкафка кадагалатынар ужурлуг. Хүн-бүрүде ажыглаарынга ол регистрациялатынган уставтың хоолгазы колхозка турар ужурлуг. Регистрациялатынган уставтарның ийи дугаар хуулары уставтар регистрациялаарының район дептери-биле кады районнарның көдээ ажыл-агый килдистеринге база-ла ол чурум өзугаар кадагалатынар ужурлуг.

В. СОКОЛОВ.

(Уланчылыг).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийн амыдырал, культура болгаш амыдырал килдистериниң—3—88: харыысалгалыг секретарьның 4—98; пропаганда болгаш агитация, уран-чүүл, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң 3—68, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01978. Облкүүскомнуң типографиязы